

LED LIECHTENSTEIN
DEVELOPMENT
SERVICE

STUDIUL KAP „CUNOȘTINȚE, ATITUDINI, PRACTICI ÎN PREVENIREA ȘI COMBATEREA FENOMENULUI DE BULLYING ÎN ȘCOLILE DIN REPUBLICA MOLDOVA”

IUNIE 2023

magentaconsulting

ESOMAR
member

Magenta Consulting
Columna 86 street,
3rd floor MD-2012,
Chisinau,
Republic of Moldova
Tel: +373 22 854384
www.consulting.md

Confidential

The methodology presented in this document is the property of Magenta Consulting SRL, and thus cannot be transmitted to any other consulting company or used for developing a Request for Proposal by any other company than Magenta Consulting.

All Rights Reserved. © 2014 Copyright Magenta Consulting SRL

METODOLOGIE

Scopul studiului: Studiul KAP „Cunoștințe, Atitudini, Practici în prevenirea și combaterea fenomenului de bullying în școlile din Republica Moldova” are drept finalitate generarea valorilor de referință pentru nivelul de cunoștințe, atitudini și practici actuale ale autorităților și comunității școlare despre bullying și cyberbullying, informarea strategiei de comunicare a proiectului și a activităților în cadrul campaniei de conștientizare, ce urmează să fie derulată, precum și validarea fiabilității unor scenarii care pot fi aplicate pentru prevenirea și soluționarea cazurilor de bullying și cyberbullying.

Metodologia aplicată: Pentru această cercetare s-a utilizat o metodologie mixtă. Un studiu cantitativ și un studiu calitativ au avut drept scop determinarea cunoștințelor, atitudinilor și practicilor față de fenomenul de bullying și cyberbullying care se întâmplă în școlile din Republica Moldova. Fiecare tip de studiu a vizat interviuarea segmentelor țintă a populației: elevi, profesori, psihologi școlari, părinți, persoane din administrația școlii și persoane din organele locale și centrale de specialitate în domeniul învățământului. În continuare este descrisă fiecare metodă de colectare desfășurată.

Eșantion: Național reprezentativ în rândul elevilor cu vârsta cuprinsă între 11 și 19 ani.

METODOLOGIE

Procesul de colectare pentru cercetarea cantitativă:

Au fost vizitate 28 gimnazii și 24 licee, în cadrul cărora au fost realizate online 934 chestionare cu elevii claselor 5 - 9 și 219 chestionare cu cei din clasele 10 - 12. De asemenea, au fost chestionați față în față 107 de psihologi școlari și 109 profesori.

Procesul de colectare pentru cercetarea calitativă:

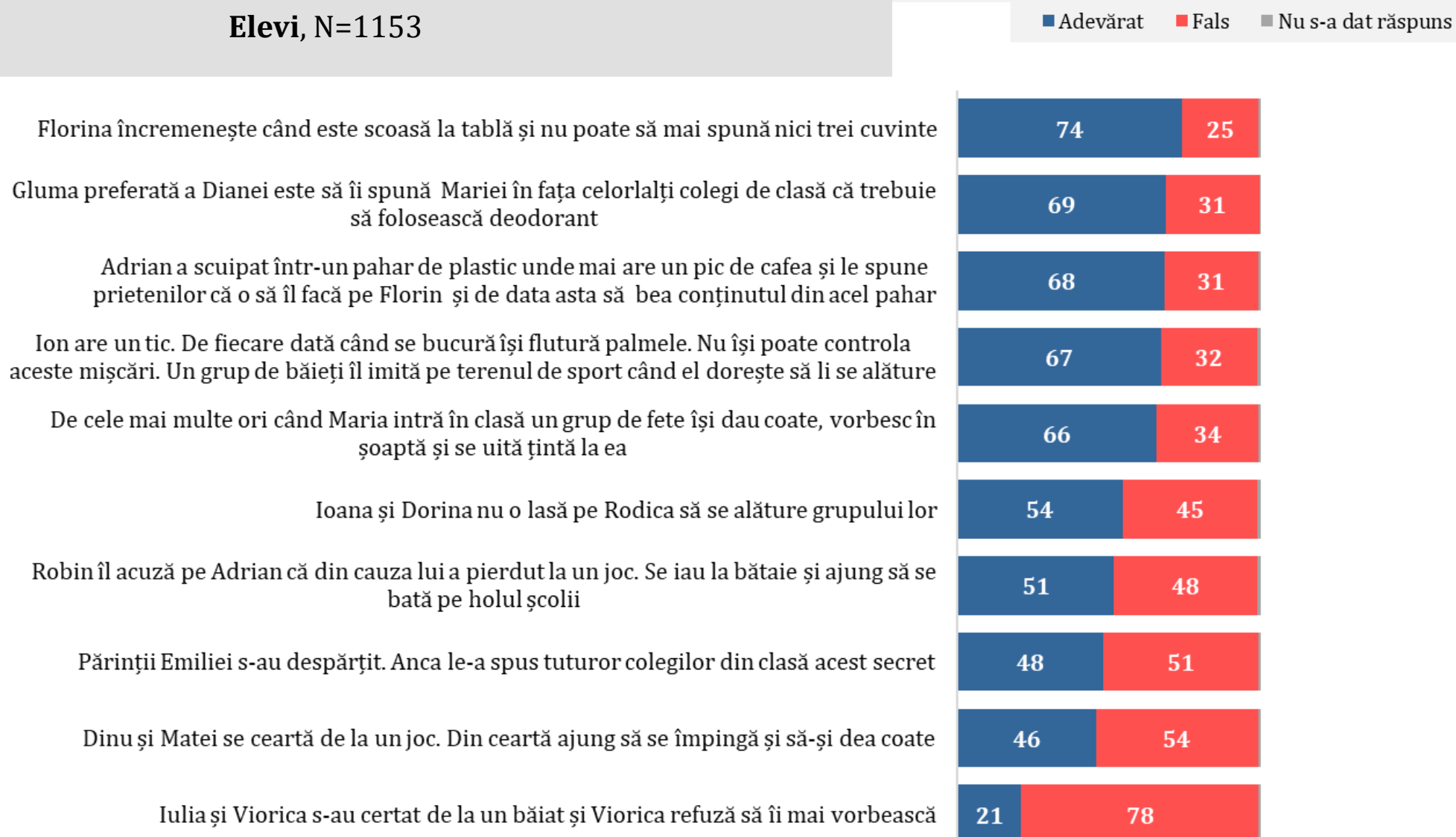
Au fost realizate 20 de interviuri în profunzime cu: profesori și elevi din grupul țintă, cadre didactice de sprijin a elevilor din grupul țintă, psihologi școlari care lucrează cu elevii din grupul țintă, persoane din administrația școlii, autorități locale și centrale din regiunile cercetate cum ar fi organele locale de specialitate în domeniul învățământului (OLSDÎ). În paralel au fost realizate patru focus grupuri cu părinții elevilor din clasele V-a - XII - a, în funcție de limba vorbită de respondenți.

Perioada de colectare: Ianuarie - Februarie 2023.

NIVELUL DE CUNOAȘTERE A FENOMENULUI DE BULLYING ȘI CYBERBULLYING

Nivelul de cunoaștere a fenomenului de bullying în rândul elevilor, %

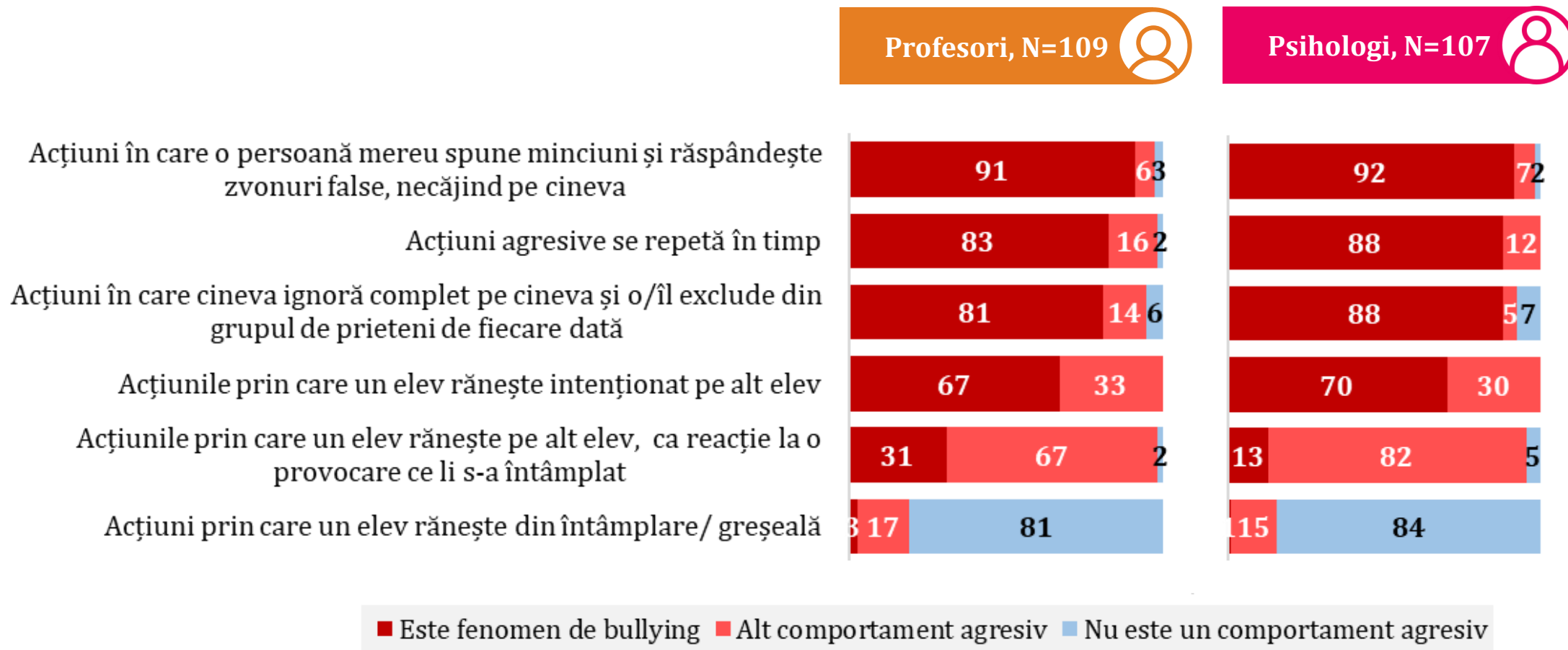
Elevi, N=1153

Q9. Urmează să citești cu atenție fiecare enunț și să bifezi varianta de răspuns "Adevărat" în cazul în care consideri că acest enunț este un comportament de bullying sau să bifezi varianta de răspuns "Fals" dacă consideri că acest enunț nu este un comportament de bullying. Numele copiilor și situațiile date sunt imagine. (poți bifa un răspuns pentru fiecare enunț)

Determinarea fenomenului de bullying în rândul psihologilor

în rândul profesorilor și psihologilor

Q7. Urmează să vă citesc unele acțiuni și vă rog să-mi spuneți care dintre acestea în opinia Dvs. este un fenomen de bullying și care este doar un comportament agresiv. (un răspuns posibil pe rând)?

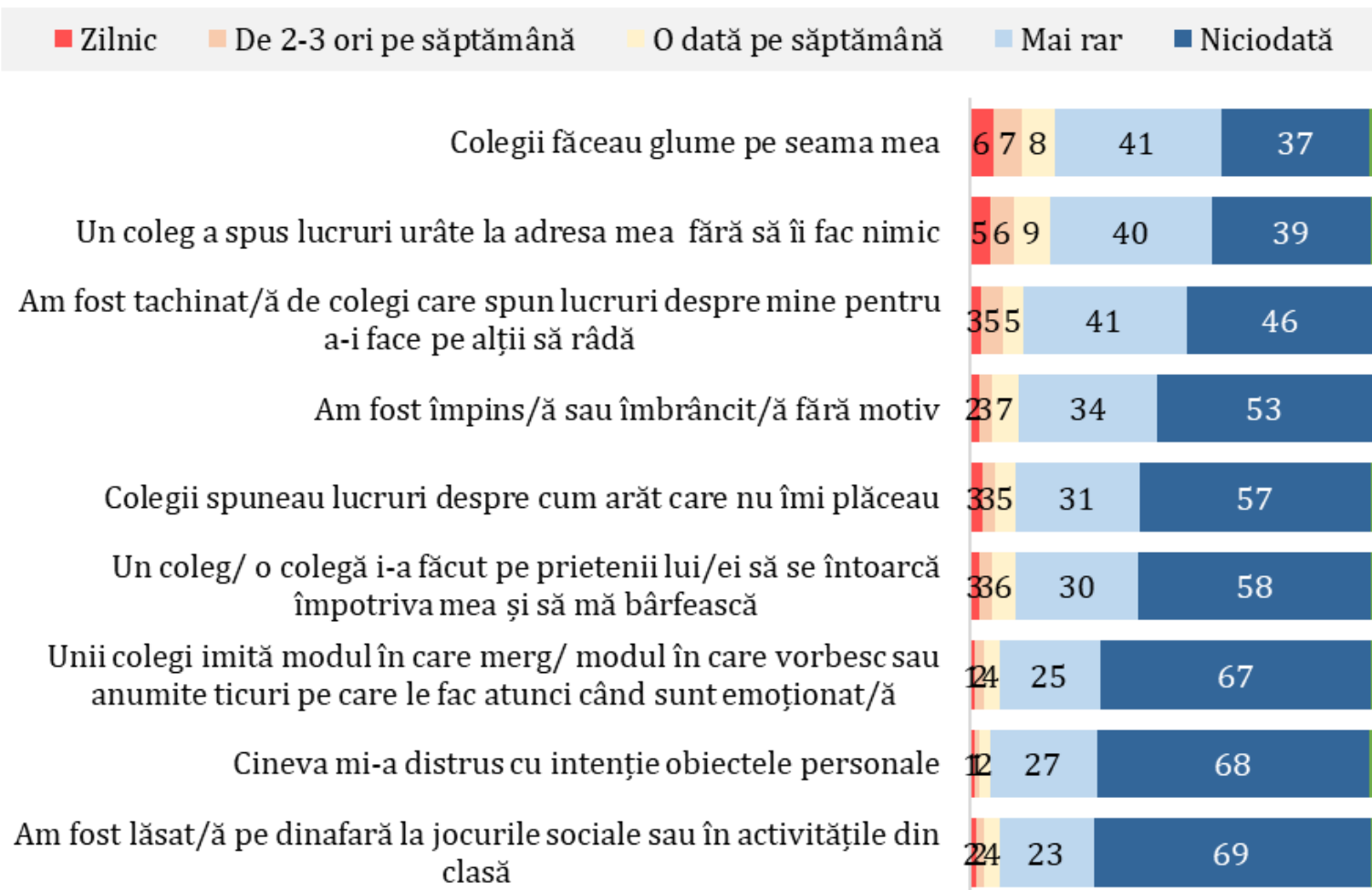
**ATITUDINILE ELEVILOR, PROFESORILOR ȘI
PSIHOLOGILOR FAȚĂ DE FENOMENUL BULLYING ȘI
CYBERBULLYING**

Atitudinea elevilor care sunt sau au fost țintă a fenomenului de bullying

Tipuri de situații de bullying la care au fost expuși elevii , %

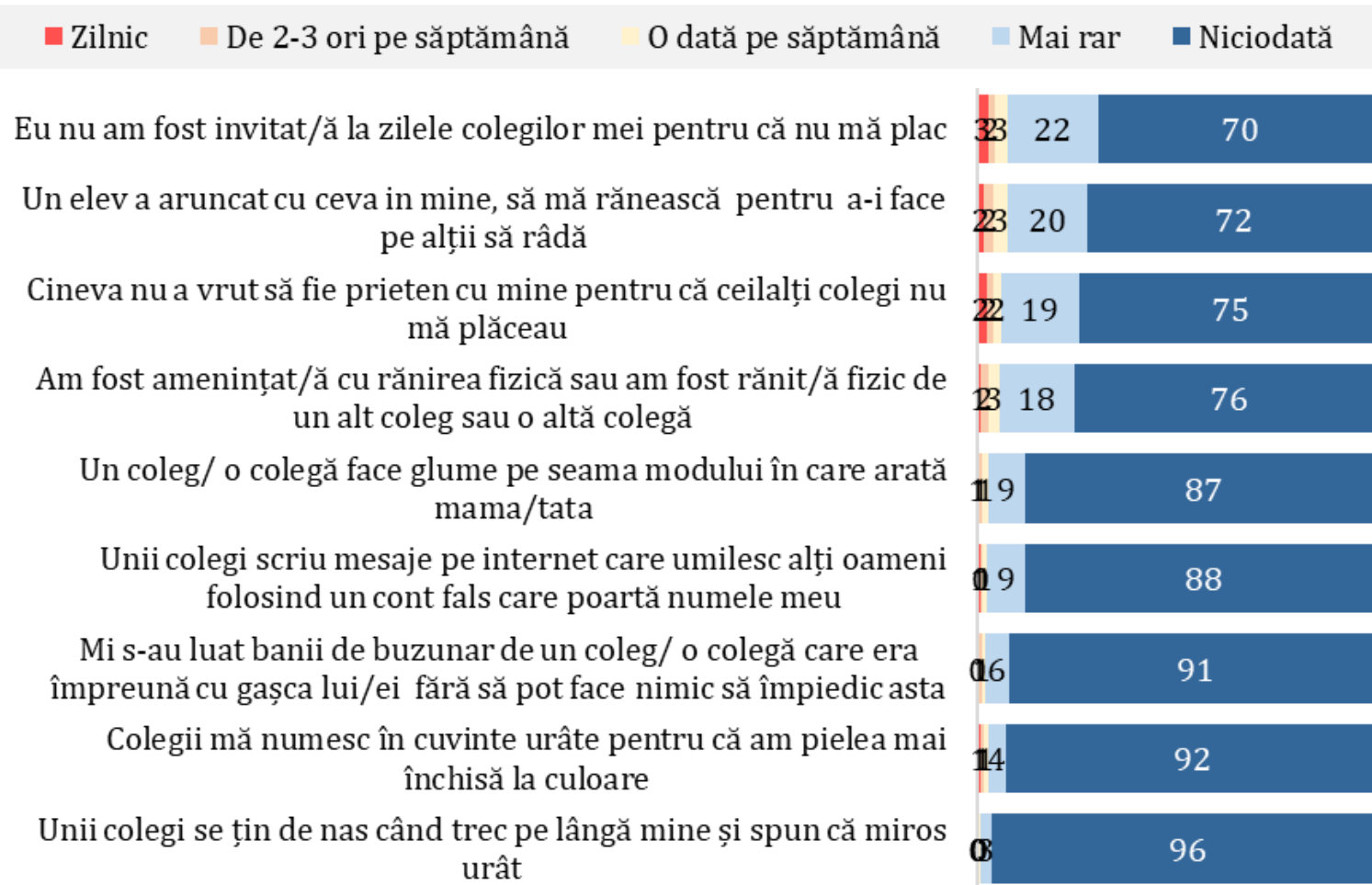
Elevi, N=1153

O pondere de 21% dintre toți elevii care au participat la studiu, au spus că cel puțin o dată pe săptămână li s-a întâmplat ca colegii să facă glume pe seama loc – 8% dintre ei au spus că glume li se făceau zilnic.

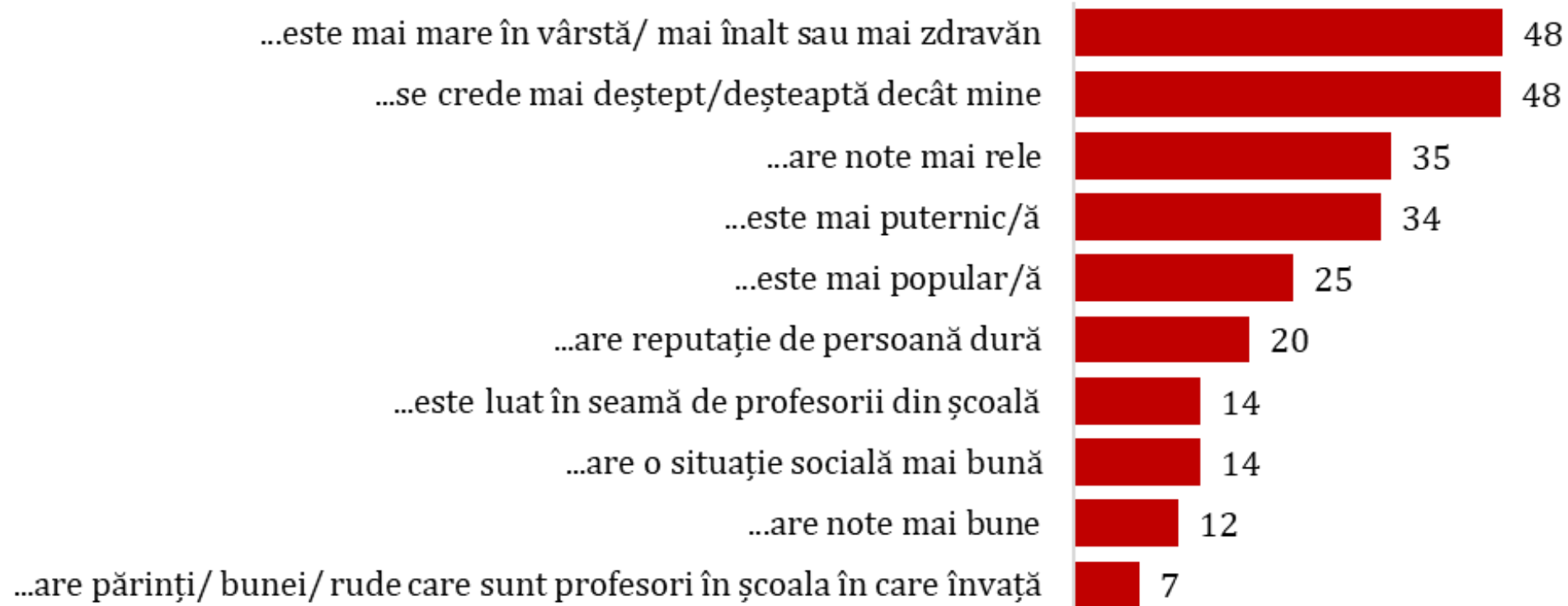
Tipuri de situații de bullying la care au fost expuși elevii, %

Elevi, N=1153

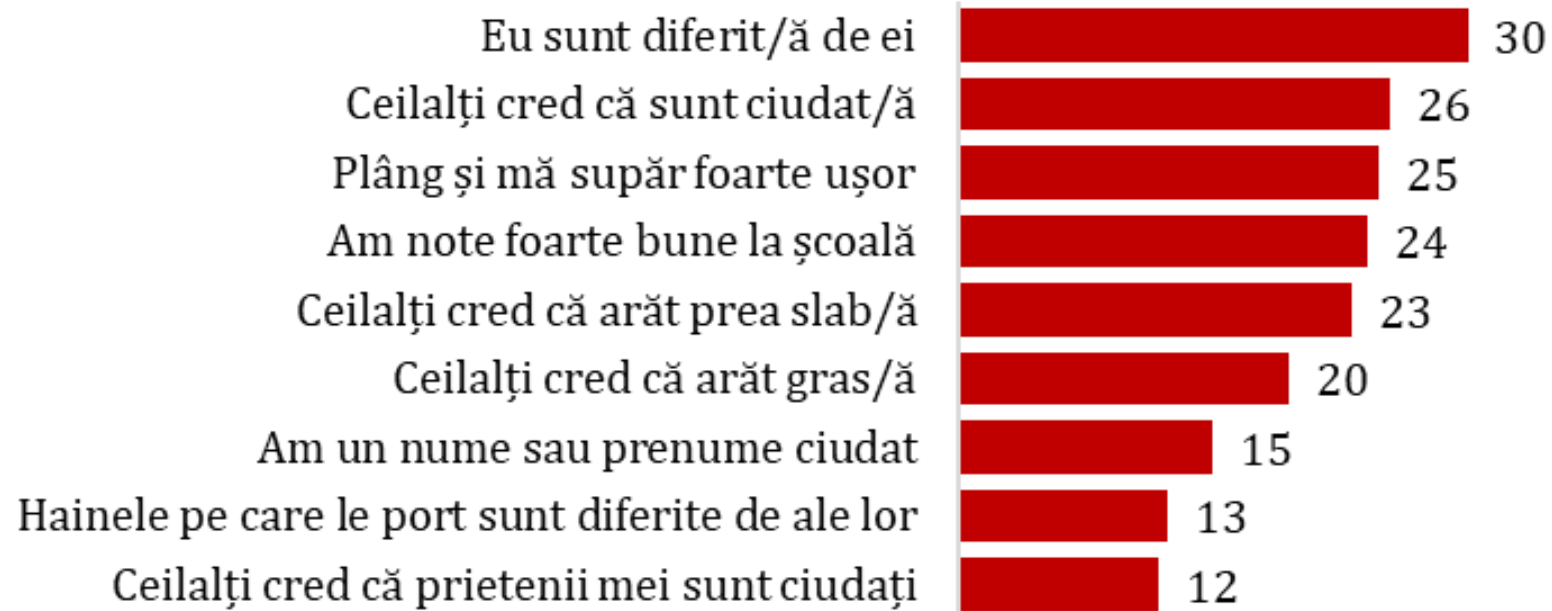
Percepția elevilor țintă a bullyingului privind aspectele care duc la un dezechilibru de putere în relațiile dintre elevi , %

Elevi, N=468

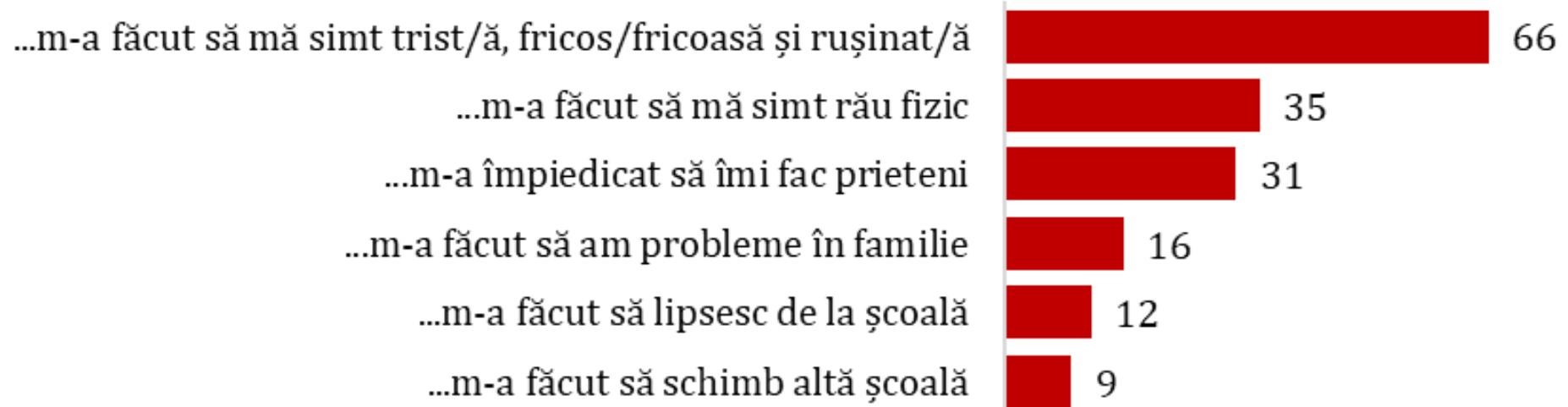
Percepția elevilor care sunt țintă a bullyingului asupra motivelor care se află la baza expunerii lor la aceste situații , %

Top mențiuni, elevi, N=468

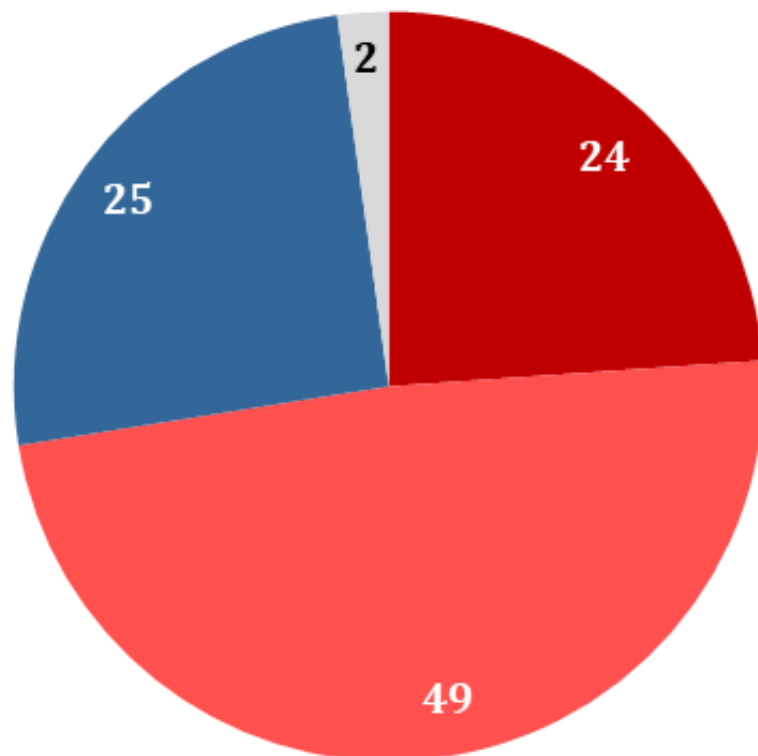
Consecințele bullyingului asupra elevilor care au fost țintă a comportamentului de bullying , %

Elevi, N=468

Ponderea elevilor care au fost martori la o scenă de bullying , %

Elevi, N=1153

- Da, am fost martor/ă la mai multe situații de acest gen
- Da, am fost martor/ă la câteva situații de acest gen
- Nu, nu am fost martor/ă la astfel de situații
- Nu s-a dat răspuns

Ponderea elevilor care au inițiat comportamente de bullying în relație cu alți colegi, %

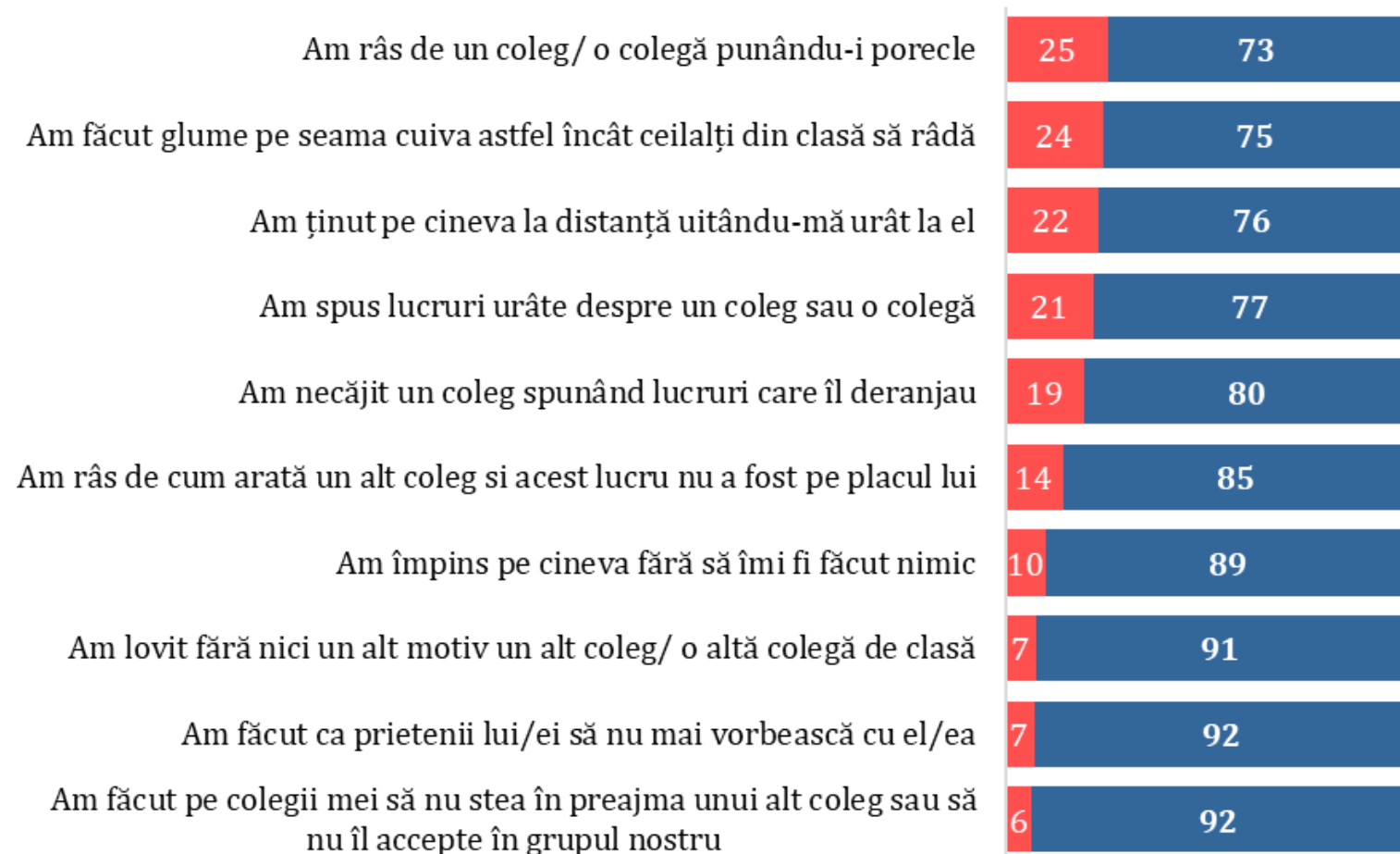
15

Top mențiuni, elevi, N=1153

■ Da, am făcut

■ Nu am făcut

■ Nu s-a dat răspuns

Q21. Pe parcursul anului trecut, ai făcut următoarele lucruri unui alt elev sau unei alte eleve din școală. Pentru fiecare situație, bifează dacă ai făcut această acțiune sau nu. (bifează un răspuns pentru fiecare situație)

Atitudinea elevilor față de situația de bullying și rolurile asociate (inițiator și țintă) , %

Elevi, N=1153

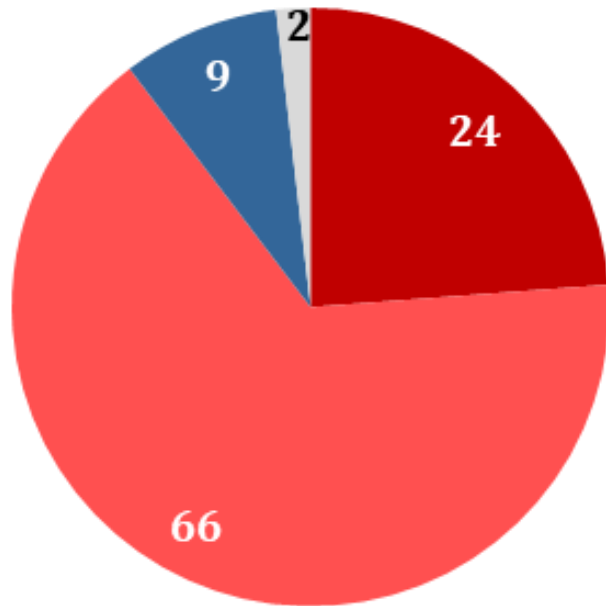
Q23. Te rugăm să evaluezi măsura în care ești de acord cu fiecare propoziție. Răspunde așa cum te simți de fapt, nu cum crezi tu că ceilalți ar crede că trebuie să te simți. Nu există răspunsuri corecte sau greșite, pentru fiecare situație te rog să alegi varianta corectă pentru tine. (bifează un singur răspuns pe rând)

Opinia elevilor despre cea mai potrivită reacție a elevului în rol de țintă într-o situație de bullying, %

17

Elevi, N=1153

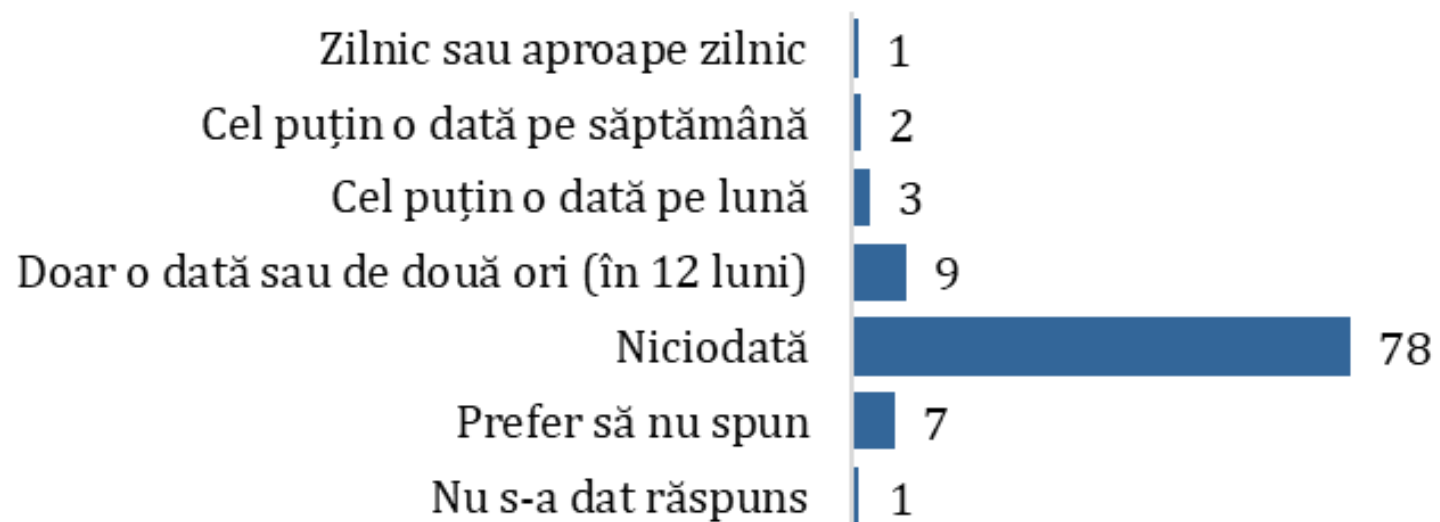

- Ar trebui să se apere și să lovească înapoi
- Ar trebui să meargă să vorbească cu un adult despre ce i s-a întâmplat
- Nu ar trebui să facă nimic pentru că altfel situația s-ar agrava și mai mult
- Nu s-a dat răspuns

Ponderea elevilor cărora li s-au întâmplat situații de cyberbullying, %

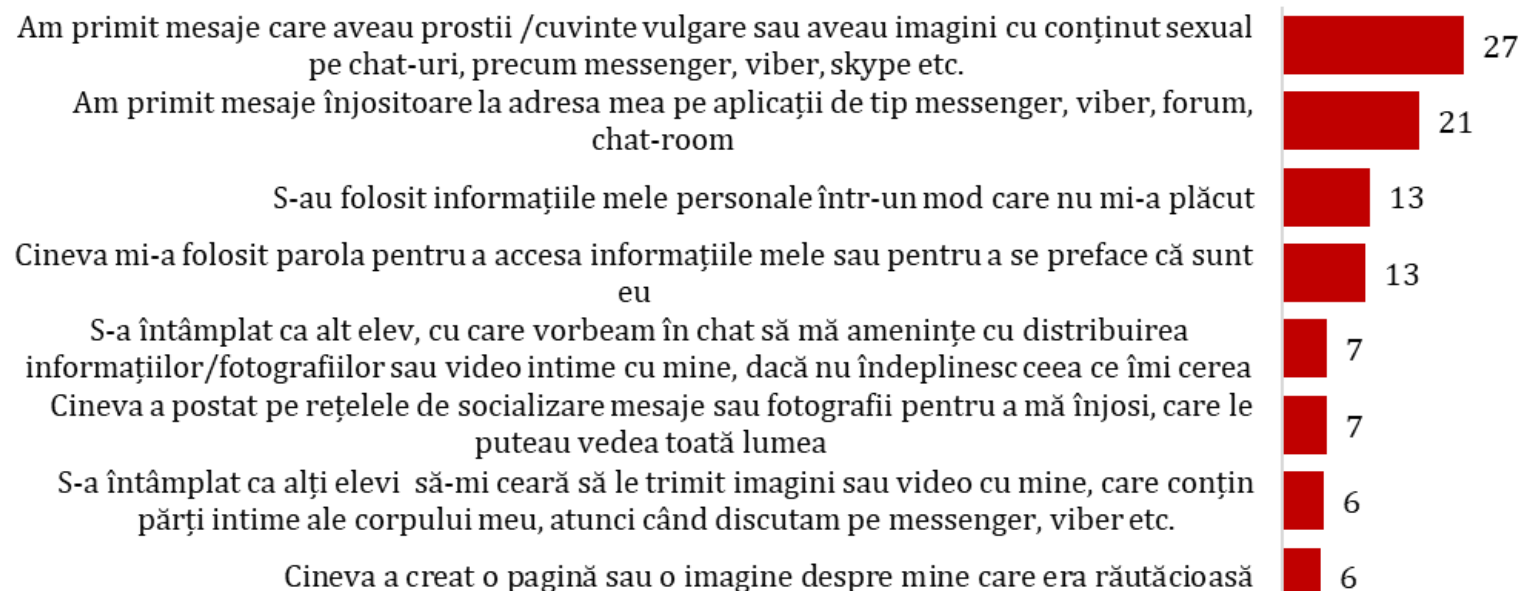
18

Elevi, N=1124

Problemele cu care s-au ciocnit elevii în ultimul an pe internet, %

Elevi, N=1124

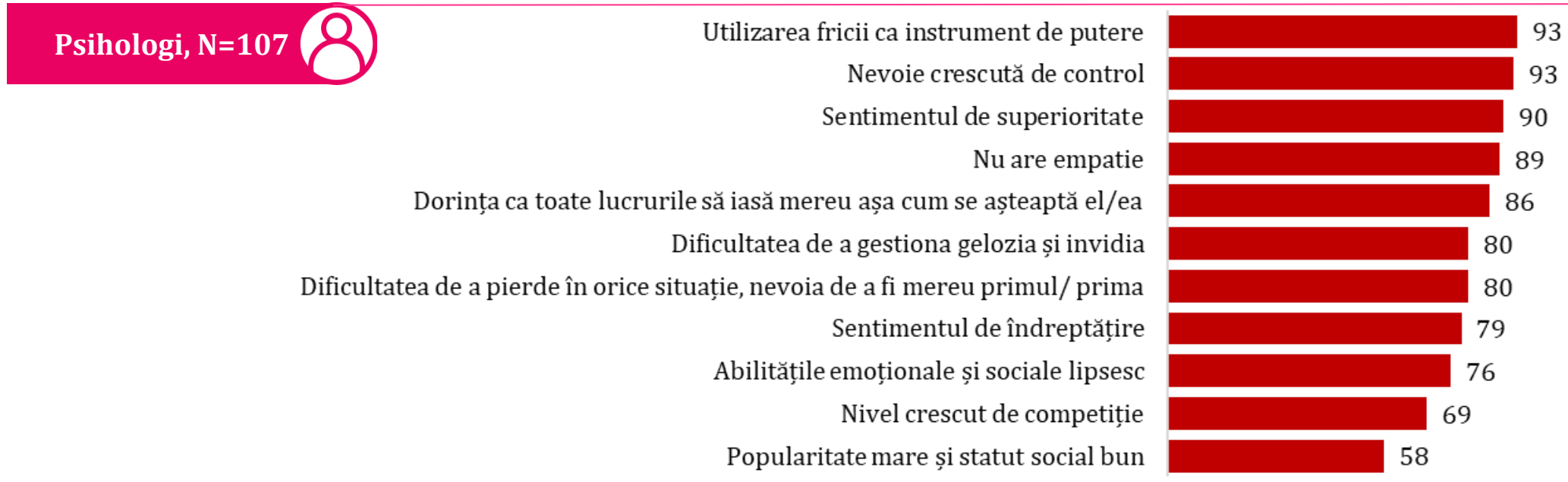
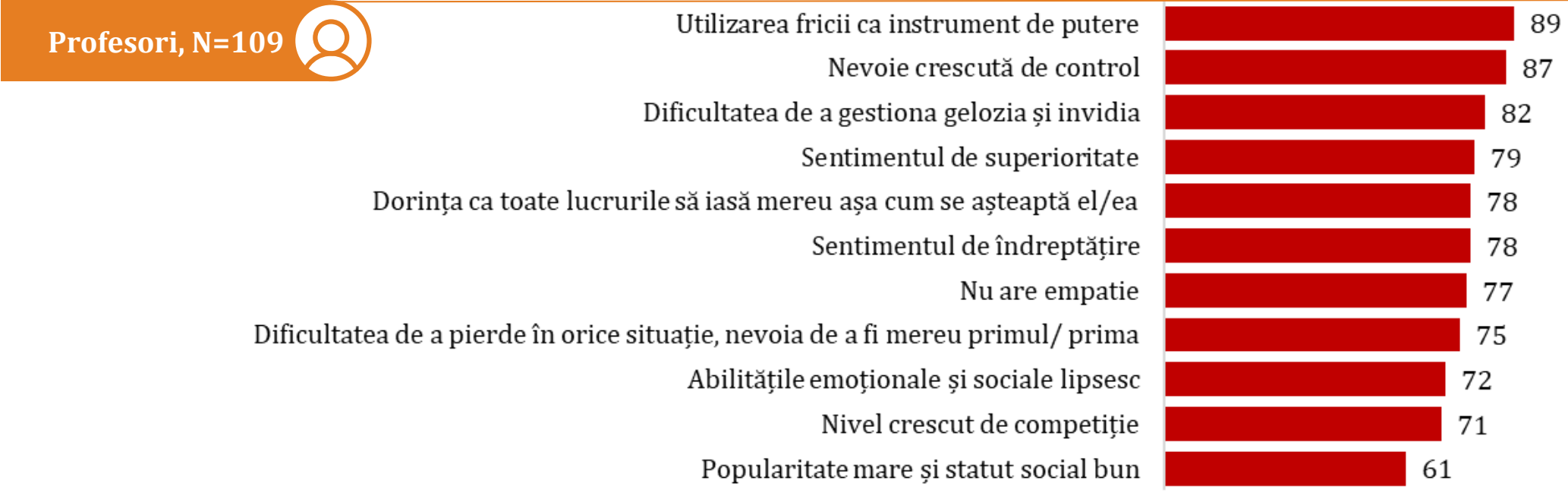

Ultima dată când elevilor li s-a întâmplat pe internet ceva care i-a deranjat,

- 34% dintre ei au vorbit despre aceasta cu mama sau cu tata.
- 33% au apelat la prietenii de vârstă apropiată pentru a le povesti despre ce li s-a întâmplat.
- 19% dintre elevi au apelat la ajutorul fratelui sau surorii când s-au ciocnit cu astfel de situații pe internet.
- 12% dintre elevi au spus că nu au vorbit cu nimeni despre ce li s-a întâmplat pe internet.

ATITUDINEA PROFESORILOR DE CLASELE GIMNAZIALE ȘI LICEALE ȘI A PSIHOLOGILOR FAȚĂ DE FENOMENUL DE BULLYING

Opinia profesorilor și psihologilor despre motivele care stau în spatele rolului de inițiator al unei situații de bullying, %

Q23. Te rugăm să evaluezi măsura în care ești de acord cu fiecare propoziție. Răspunde așa cum te simți de fapt, nu cum crezi tu că ceilalți ar crede că trebuie să te simți. Nu există răspunsuri corecte sau greșite, pentru fiecare situație te rog să alegi varianta corectă pentru tine. (bifează un singur răspuns pe rând)

Atitudinea cadrelor didactice și a psihologilor față de situația de bullying și rolurile pe care fenomenul de implică, %

Pentru a descuraja bullyingul ai nevoie să înfrunți cu atitudine orice situație

Elevii pot stopa bullyingul dacă învață cum să se apere singuri

Conflictele dintre elevi fac parte din viața de școlar. Sunt alte suferințe mult mai mari în viață

Cei care trec prin bullying au șansa de a se maturiza mai devreme

Tachinările dintre elevi îi învață cum să depășească situații atunci când viața oferă greutăți

Bullyingul este o etapă firească în dezvoltarea copiilor

Elevii care fac bullying ajută pe cei care par neajutorați pentru că îi învață cum să se apere

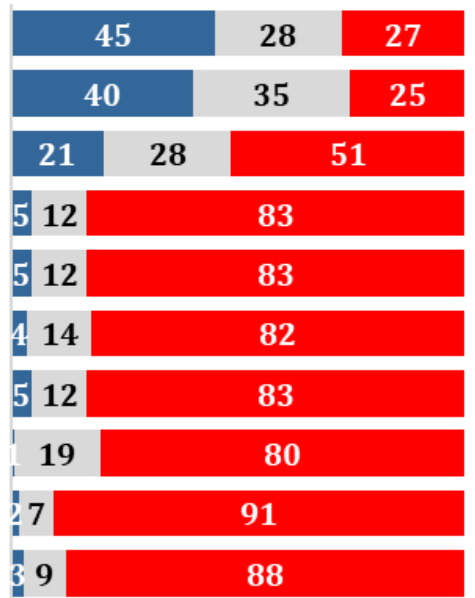
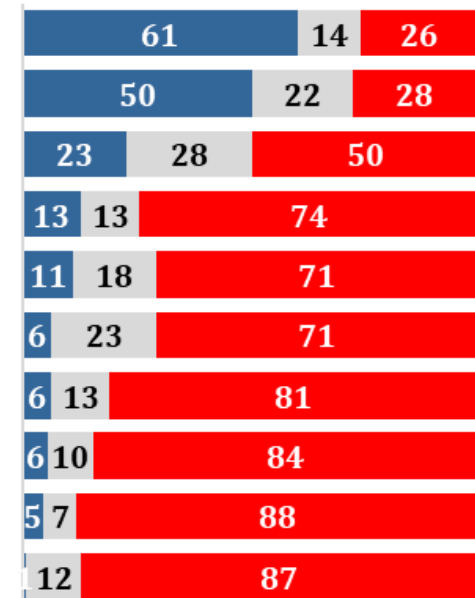
Elevii pot trece cu ușurință peste tachinările și farsele de la școală

Cei care sunt tachinați nu suferă pentru că de fapt așa primesc atenție

Elevii trebuie să se descurce singuri când sunt implicați în bullying. Este un antrenament pentru viață

Profesori, N=109

Psihologi, N=107

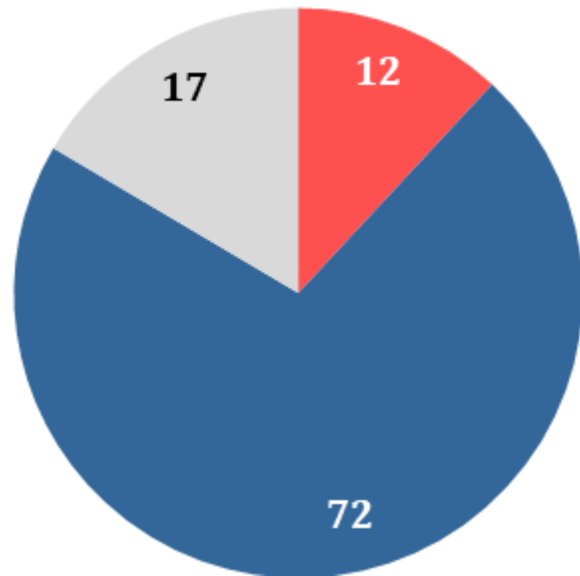

■ De acord ■ Neutru ■ Dezacord

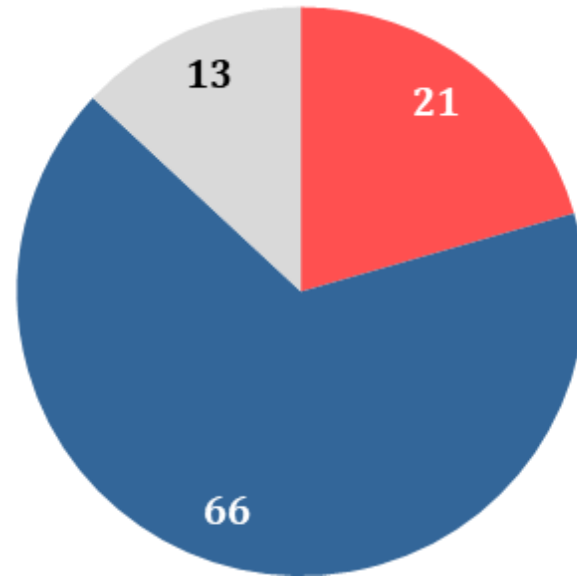
Q11. În ce măsură sunteți de acord cu următoarele afirmații pe care le voi citi, vă rog să utilizați o scală de la 1 la 3, unde 1 – dezacord, iar 3 – de acord. (un răspuns posibil pe rând)

Ponderea cadrelor didactice și psihologilor care au observat situații de bullying în rândul elevilor, %

Profesori, N=109

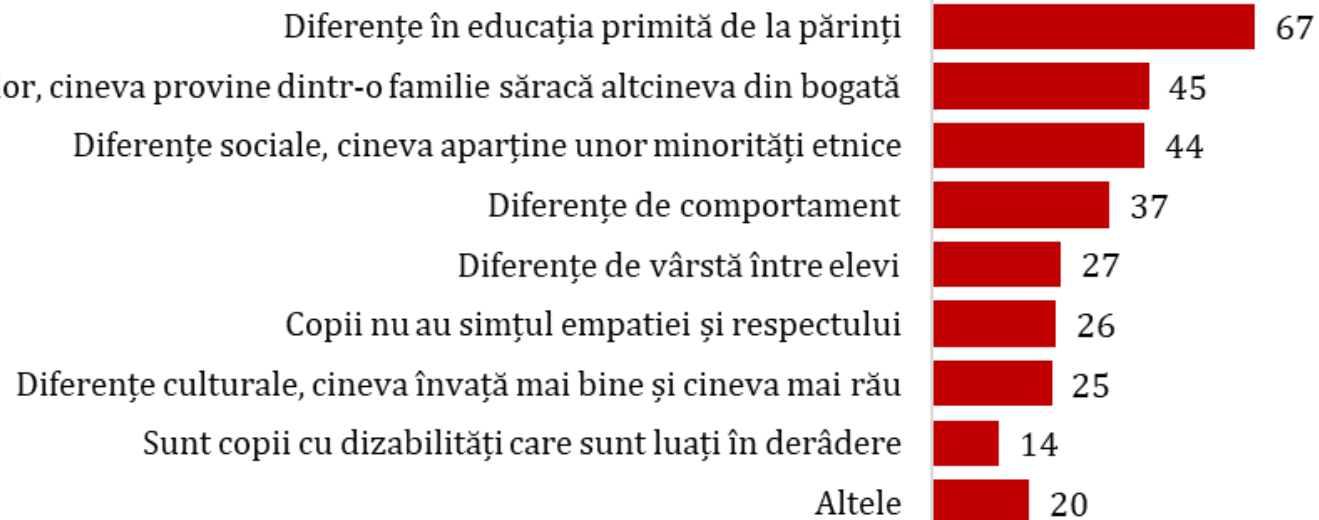
Psihologi, N=107

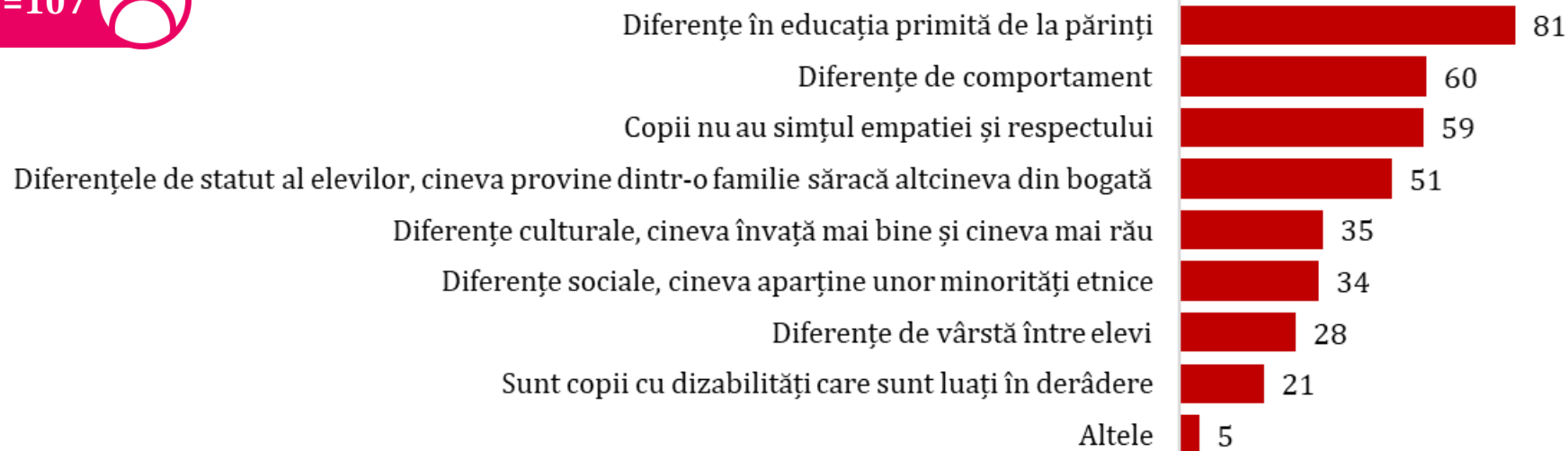
- Destul de des (în fiecare săptămână observ așa situații)
- Nu foarte des (mai rar decât o dată pe săptămână)
- Niciodată nu am observat astfel de situații

Percepția cadrelor didactice și a psihologilor privind cauzele pentru care unii elevi manifestă comportamente de bullying în relație cu alți elevi, %

Profesori, N=109

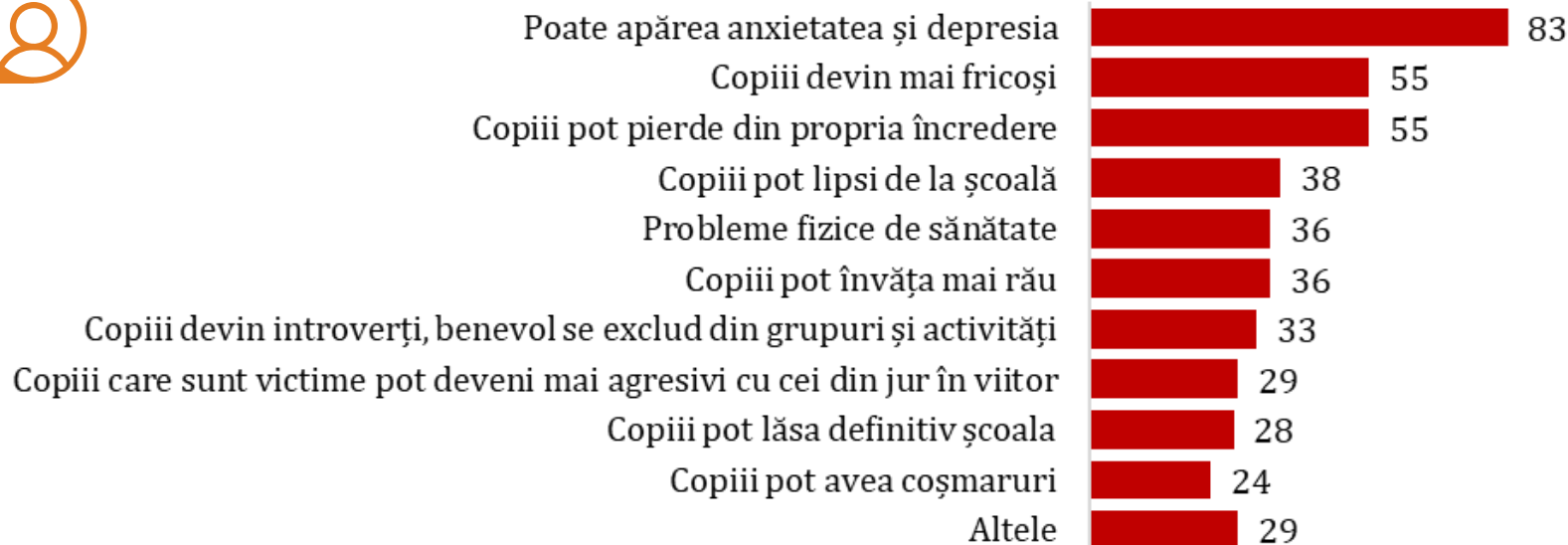
Psihologi, N=107

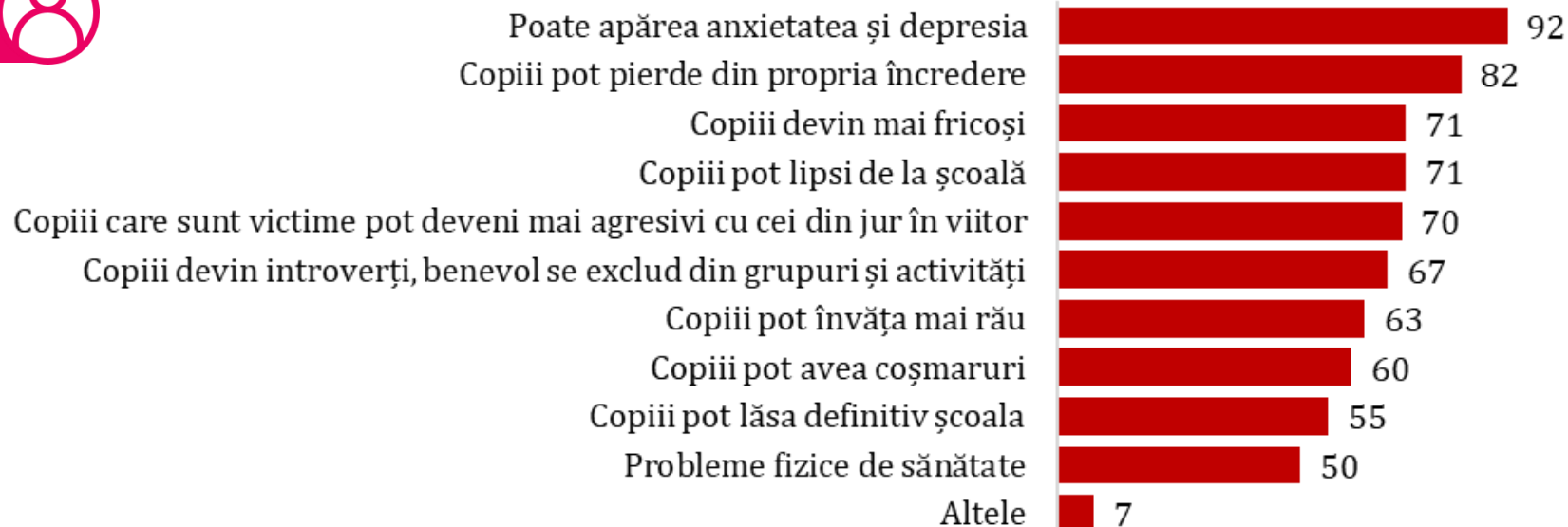

Opinia cadrelor didactice și a psihologilor privind consecințele expunerii repetate la bullying a elevilor, %

Profesori, N=109

Psihologi, N=107

PRACTICILE UTILIZATE PENTRU INFORMAREA ȘI COMBATEREA FENOMENULUI DE BULLYING ȘI CYBERBULLYING

Experiența elevilor și practicile utilizate pentru combaterea fenomenului de bullying

Locurile unde elevii au fost țintă a bullyingului, %

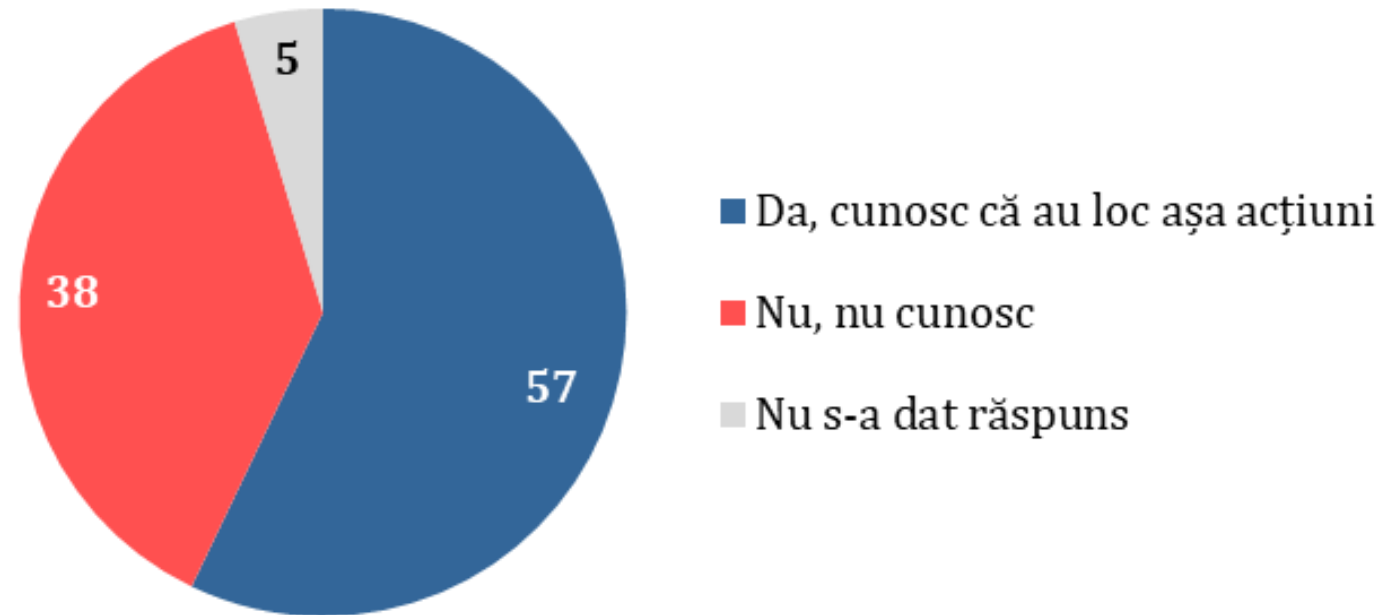
Elevi, N=1153

- Sala de clasă (58% dintre elevii care au fost țintă a bullyingului);
- fiecare al treilea elev a declarat că a devenit victima bullyingului pe rețelele de socializare;
- 29% și 25% dintre elevi au menționat holurile școlii și curtea școlii;
- Baia școlii, autobuzul, barurile și cafenelele au fost menționate într-o mai mică măsură comparativ cu cele menționate mai sus.

Ponderea elevilor care cunosc despre acțiuni de prevenire a situațiilor de bullying în școli, %

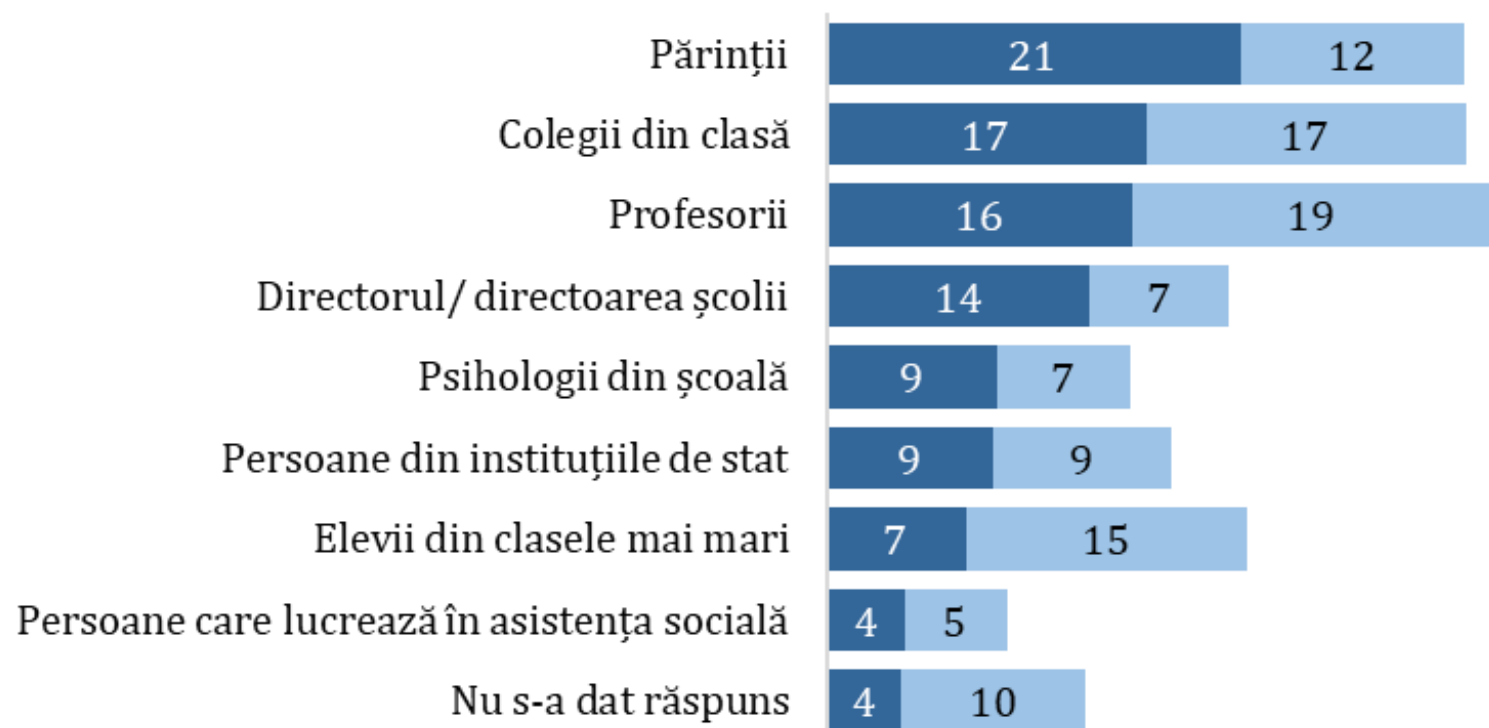
Elevi, N=1153

Opinia elevilor despre persoanele care ar putea contribui la stoparea bullyingului, %

Elevi, N=1153

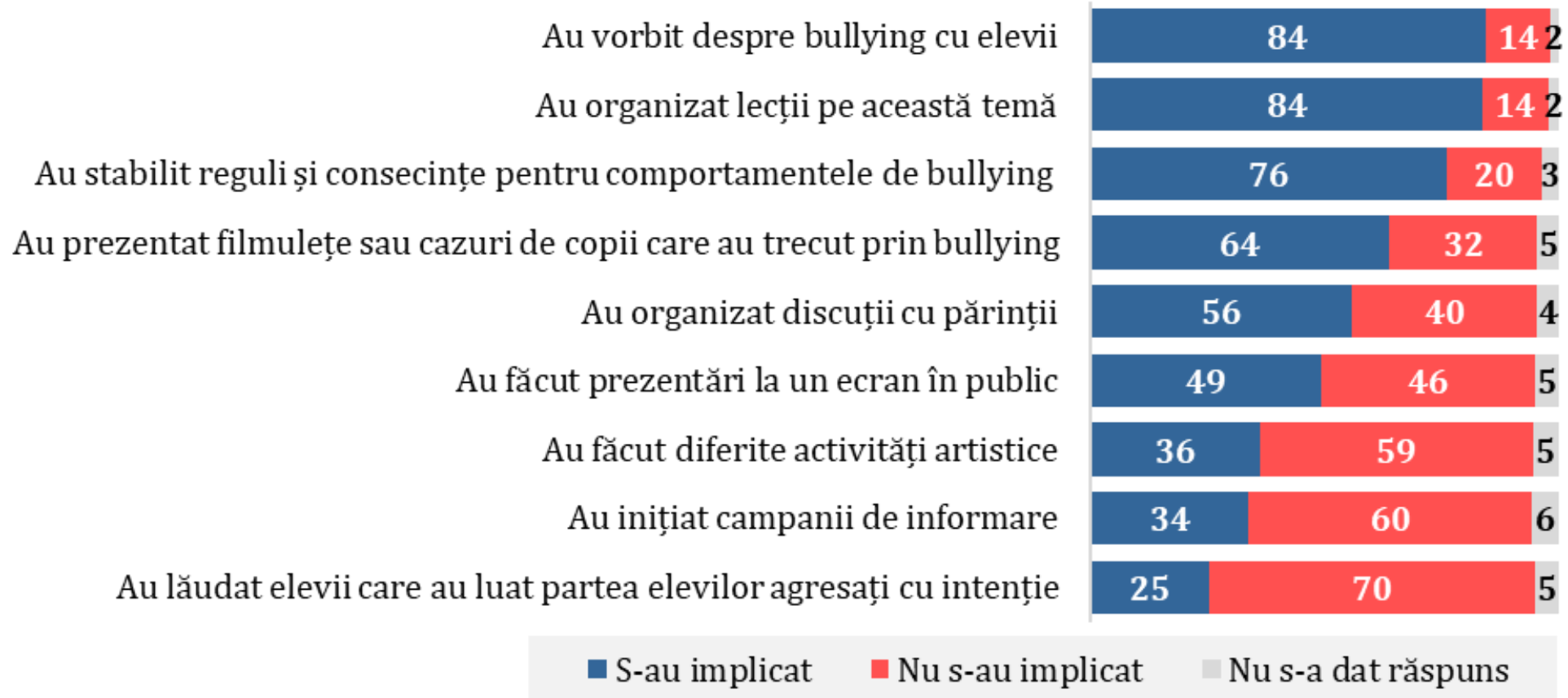
■ În primul rând ■ În al doilea rând

- 21% au menționat în primul rând părinții;
- 19% au menționat profesorii;
- 17% au menționat atât în primul rând, cât și în al doilea rând colegii de clasă ar putea să contribuie la stoparea fenomenului de bullying;
- 15% au menționat în al doilea rând că elevii din clasele mai mari ar fi ca un suport în astfel de situații;

Opinia elevilor despre strategiile folosite de cadrele didactice pentru prevenirea și stoparea bullyingului, %

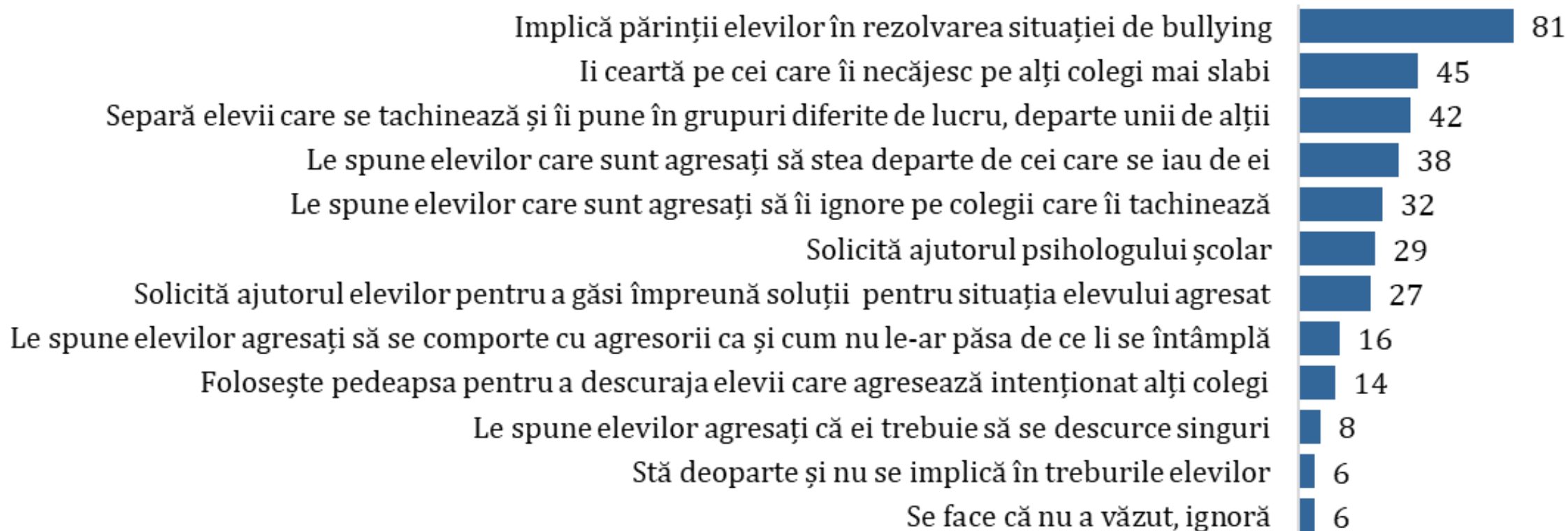
Elevi, N=1153

Q33. În ce măsură anul trecut, dirigintele sau alți profesori s-au implicat cu următoarele activități pentru prevenirea și stoparea bullyingului? Alege pentru fiecare variantă răspunsul potrivit. (bifează câte un răspuns pe linie)

Opinia elevilor despre strategiile folosite de profesori pentru a gestiona o situație de bullying, %

Elevi, N=1153

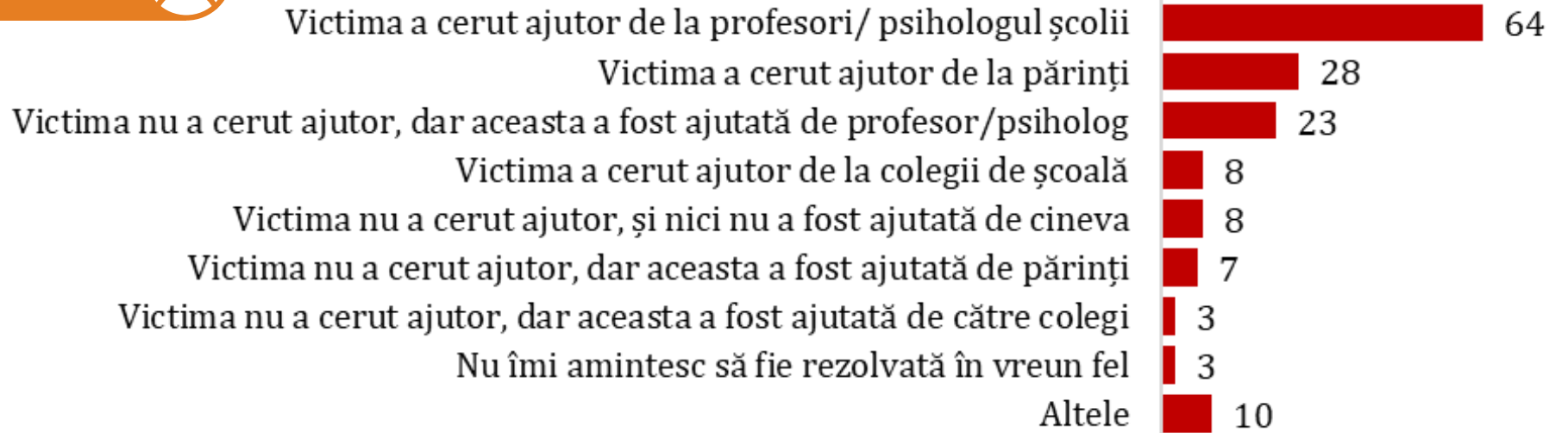

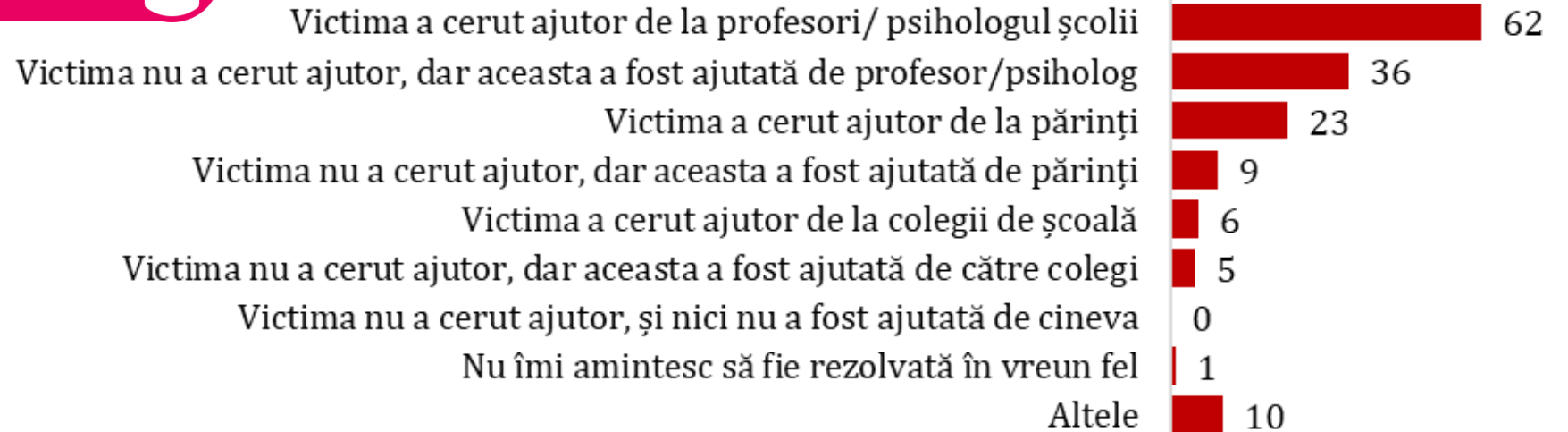
**PERCEPȚIILE PROFESORILOR ȘI PSIHOLOGILOR DESPRE
PRACTICILE UTILIZATE ÎN ȘCOLI PENTRU COMBATEREA
FENOMENULUI DE BULLYING ȘI CYBERBULLYING**

Opinia cadrelor didactice și a psihologilor privind strategiile de gestionare a unei situații de bullying folosite de elevii țintă, %

Profesori, N=109

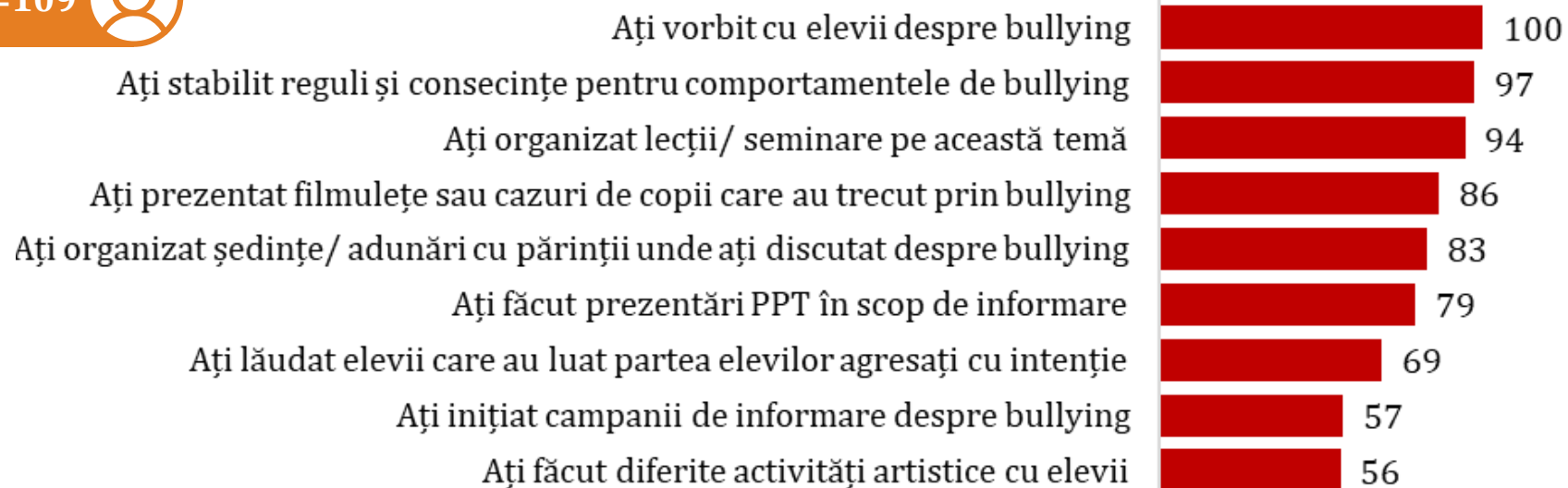

Psihologi, N=107

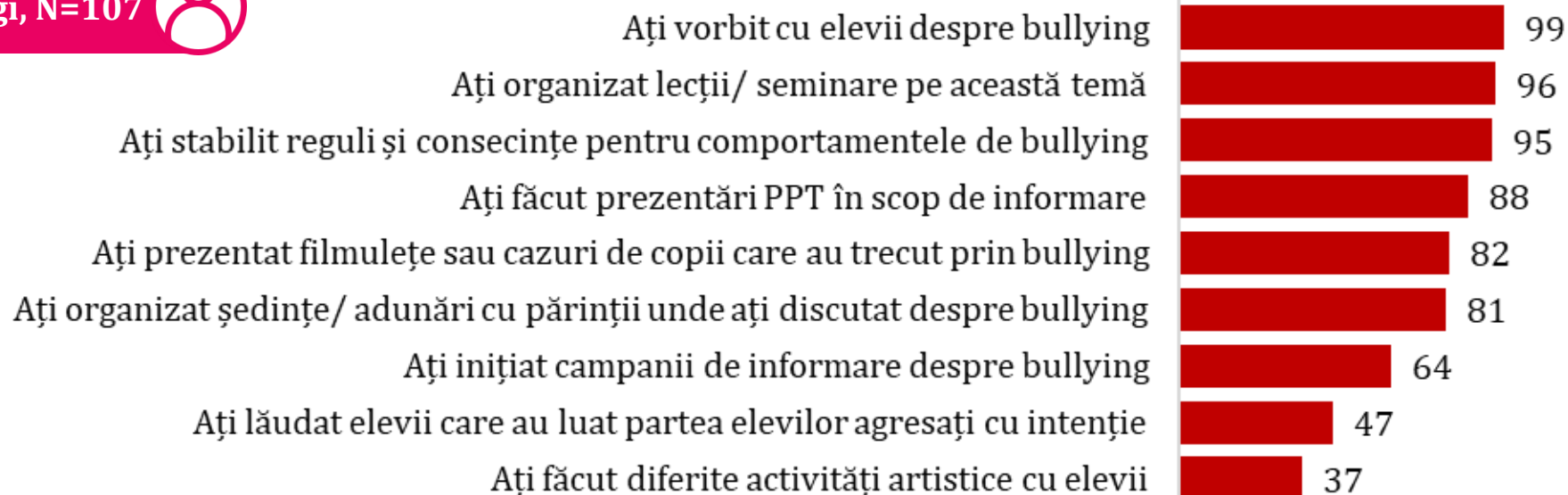

Opinia cadrelor didactice și a psihologilor despre strategiile folosite în școală pentru prevenirea și stoparea fenomenului de bullying, %

Profesori, N=109

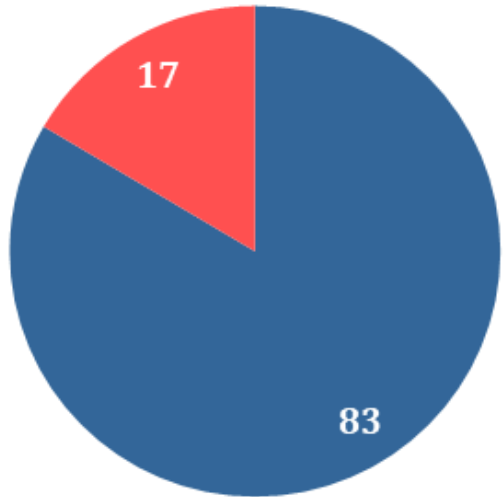
Psihologi, N=107

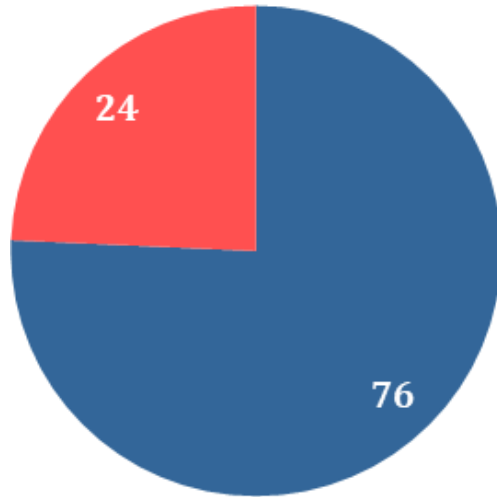
Q18. În anul trecut, Dvs. ca APARE RĂSPUNSUL OFERIT LA Q6 v-ați implicat cu următoarele acțiuni de prevenire și stopare a bullyingului? Pentru fiecare acțiune vă rugăm să spuneți dacă ați făcut-o sau nu, în ultimul an. (un răspuns posibil pe rând)

Ponderea cadrelor didactice și a psihologilor care au spus că au fost organizate vizite din partea specialiștilor în educație , %

Profesori, N=109

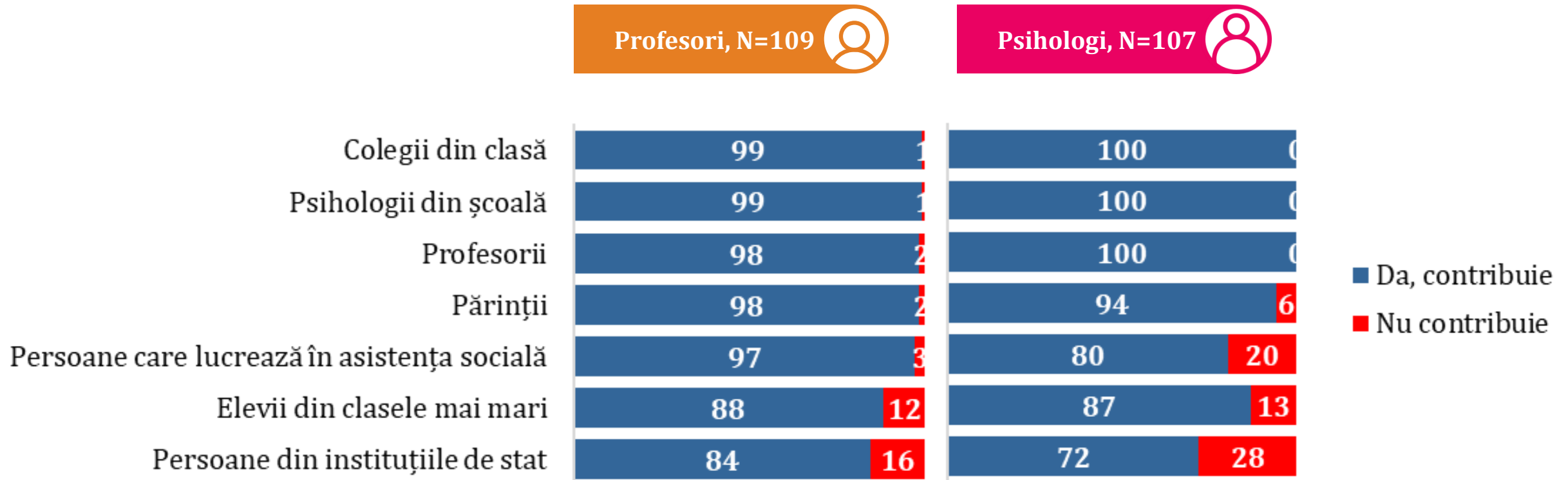

Psihologi, N=107

- Da, sunt organizate vizite din partea specialiștilor în educație
- Nu, nu sunt organizate

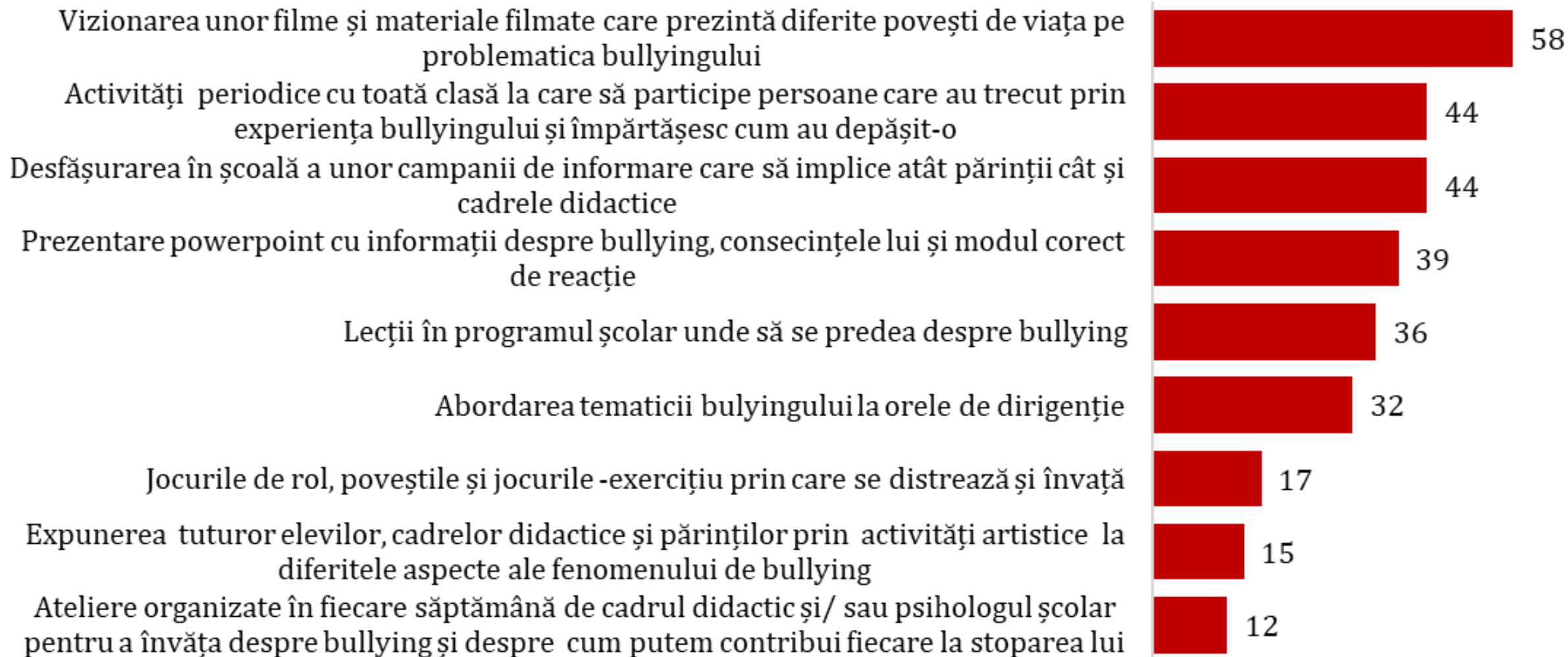
Mențiunile cadrelor didactice și a psihologilor despre grupurile de persoane care ar putea contribui la stoparea bullyingului, %

Opinia cadrelor didactice și a psihologilor despre activitățile care ar ajuta cel mai mult elevii să învețe despre bullying %

38

Profesori, N=109

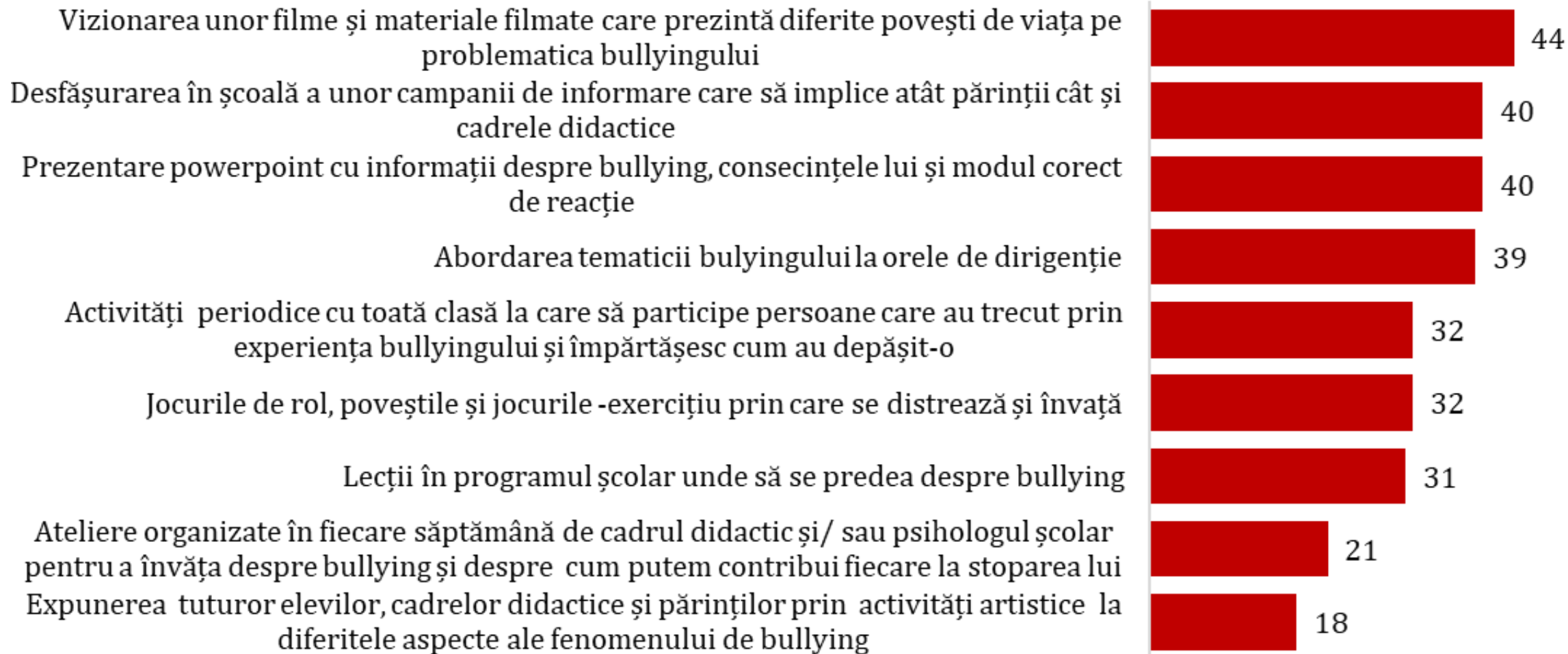

Q22. Care dintre activitățile următoare credeți că i-ar ajuta cel mai mult pe elevii să învețe despre bullying, despre consecințele lui și despre cum poți contribui la stoparea lui? Va rugăm să selectați principalele 3 metode care credeți că ar fi utile. (maxim 3 răspunsuri)

Opinia cadrelor didactice și a psihologilor despre activitățile care ar ajuta cel mai mult elevii să învețe despre bullying %

39

Psihologi, N=107

Q22. Care dintre activitățile următoare credeți că i-ar ajuta cel mai mult pe elevii să învețe despre bullying, despre consecințele lui și despre cum poți contribui la stoparea lui? Va rugăm să selectați principalele 3 metode care credeți că ar fi utile. (maxim 3 răspunsuri)

ANALIZA CUNOȘTINȚELOR, ATITUDINILOR ȘI PRACTICILOR A SEGMENTULUI-ȚINTĂ FAȚĂ DE FENOMENUL DE BULLYING ȘI CYBERBULLYING

Participanții la interviuri și focus grupuri

ELEVI DIN GRUPUL ȚINTĂ

PROFESORI CARE LUCREAZĂ CU ELEVII DIN GRUPUL ȚINTĂ

PSIHOLOGI ȘCOLARI CARE LUCREAZĂ CU ELEVII DIN GRUPUL ȚINTĂ

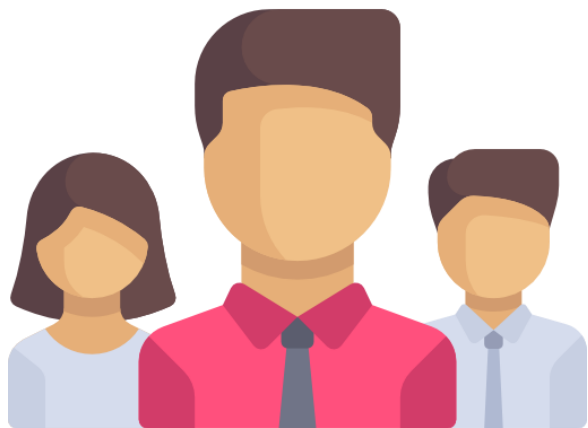
ADMINISTRAȚIA INSTITUȚIEI DE ÎNVĂȚĂMÂNT

AUTORITĂȚI LOCALE ȘI CENTRALE DIN REGIUNILE CERCETATE CUM AR FI ORGANELE LOCALE DE SPECIALITATE ÎN DOMENIUL ÎNVĂȚĂMÂNTULUI (OLSDÎ).

PĂRINȚI AI COPIILOR DIN GRUPUL ȚINTĂ

PRINCIPALELE IDEI EXTRASE DIN INTERVIURILE ÎN PROFUNZIME ȘI FOCUS GRUPURI

Principalele recomandări privind prevenirea și combaterea bullyingului oferite de către segmentele țintă care au participat la cercetare:

Bullying și cyberbullying este...

atunci când alte persoane te bruschează , îți spun cuvinte urâte , te numește sau spun lucruri care nu sunt adevărate despre tine și ele sunt transmise și în mediul online ;

formă de agresare, fizică, verbală și iarăși ce ține de mediul online;

ajung la ceartă cu celălalt și aici se prind a urî unul pe altul;

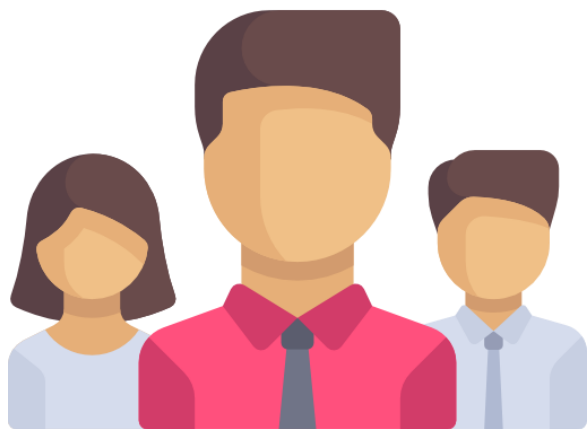
agresiune care poate fi fizică, morală sau verbală;

modalitate de a pune capcană, de a pune frica în persoana dorită, comportament violent;

un fel de hărțuire, un fel de agresiune, abuz;

o părerea mai proastă, negativă despre cineva mai mic, sau mai sărac, sau mai slab, ceilalți din jur se folosesc de momentul respectiv și toți atacă persoana dată;

Principalele recomandări privind prevenirea și combaterea bullyingului oferite de către segmentele țintă care au participat la cercetare:

Bullying și cyberbullying este...

dacă nu are resurse financiare, el este neglijat din centrul atenției, dacă nu are telefonul, sau blugii, geaca la modă, el este respins;

diferite comentarii urâte pe diferite rețele, pe diferite pagini;

copilul suferă foarte mult, că are comentarii negative mult mai multe;

vorba despre agresivitatea în școală, când copiii se vorbesc urât;

o acțiune asupra cuiva care este repetată, are un caracter agresiv și se repetă asupra cuiva care suferă din această cauză;

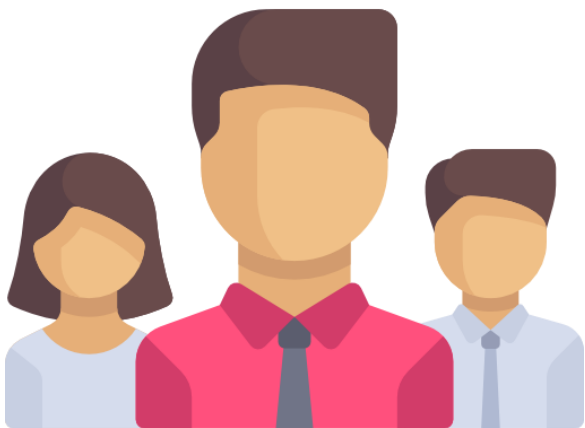
un comportament nu prea bun față de cineva;

situația în care un copil este luat în derâdere de colegii lui sau este împrâncit;

violența fizică, verbală, psihologică, economică așa sunt și tipurile de bullying;

când copilul nu este acceptat în anumite grupuri sau este marginalizat.

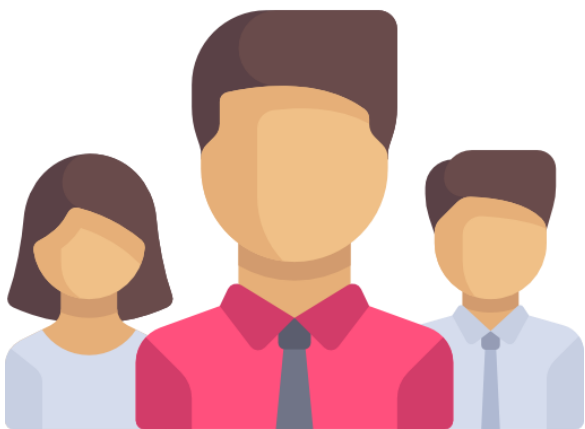
Principalele recomandări privind prevenirea și combaterea bullyingului oferite de către segmentele țintă care au participat la cercetare:

Pentru lupta cu fenomenul de bullying și cyberbullying trebuie să...

- *„Controlul total asupra telefonului copilului, asta foarte mult contează. La fiecare început de lecție să fie luat telefonul mobil”;*
- *„Deci, lecțiile de dirigenție care se fac, lecțiile de educație civică, adunările din școală, întruniri între profesori unde se discută subiecte, sunt foarte bine venite. Unde merge fetița mea, aceste lucruri se fac, părinții sunt informați la nivel de tot liceul, deci, se fac adunări generale cu toți părinții copiilor și se vorbește, se explică și asta este un lucru bun care aduce rezultate bune”;*
- *„Chiar dirigintă este doamna psiholog și, respectiv, recent am avut adunare și chiar s-a vorbit la subiectul dat despre bullying, despre depresie și așa mai departe, problemele care putem să le întâlnim în viața de zi cu zi”;*
- *„La școală se organizează orele de dirigenție împreună cu psihologul din școală. Lecții de informare despre bullying și despre urmările care ar putea veni. Cred este foarte important ca în școlile noastre din țară să fie neapărat și un psiholog pentru că atunci când sunt cazurile acestea este foarte important să se implice dirigintele, părinții dar este nevoie și de un specialist care ar putea să găsească o limbă comună cu copii care se agresează sau care sunt agresați”;*

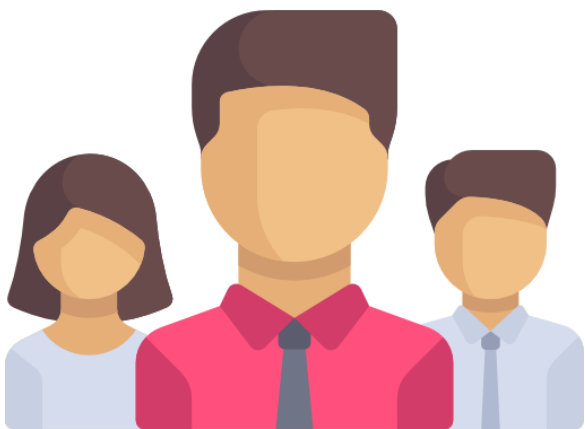
Principalele recomandări privind prevenirea și combaterea bullyingului oferite de către segmentele țintă care au participat la cercetare:

Pentru lupta cu fenomenul de bullying și cyberbullying trebuie să...

- *„Eu cred ca ar trebui de accentuat mai mult activitatea psihologului cu copii în școală, cred că această ar fi soluția cea mai convenabilă și părinții acasă să își facă lucrul lor care trebuie sa îl facă un părinte cu copilul lui, fiindcă ce ceea ce vede copilul acasă lui îi pare că trebuie să se comporte așa si la școală, dar nu este așa fiindcă fiecare copil este educat în felul lui și nu cineva trebuie să se simtă stăpân asupra celorlalți copii”;*
- *„Trebuie instruiți mai bine profesorii în ziua de azi ca și copiii. Să trezească simțul acesta de bunătate, să fie mai uniți și să se ajute unul pe altul dar nu să se bată între ei. Clar că orice copil e greu să găsească limbă comună cu oricine, dar trebuie să fii respectuos, bun și empatic. Ar fi bine ca profesorul să observe și dacă a observat ceva el să informeze părintele. Într-adevăr, la școală el poate să aibă un alt comportament, acasă cu totul altul”;*
- *„Cred că unica soluție este comunicarea. Copilul și maturii trebuie să comunice pe această temă. Maturii trebuie să le dea copiilor un sfat atunci când ei greșesc și să le arate drumul corect sau să discute cu copiii pentru a-i înțelege mai bine. Doar prin comunicare s-ar putea de ajutat copiii și de a găsi o soluție de a opri acest comportament negativ”;*

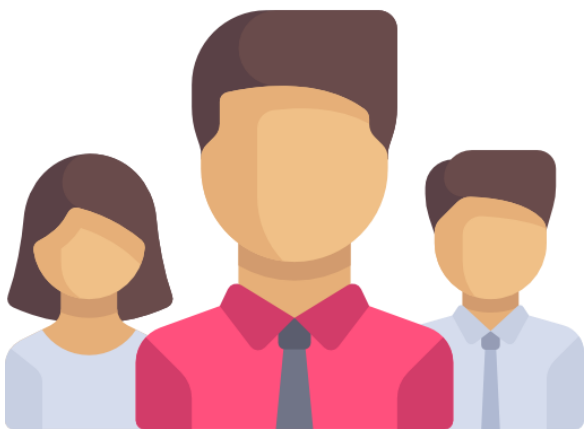
Principalele recomandări privind prevenirea și combaterea bullyingului oferite de către segmentele țintă care au participat la cercetare:

Pentru lupta cu fenomenul de bullying și cyberbullying trebuie să...

- *„Se vorbește despre termenul de bullying în cărți. Se desfășoară anumite evenimente unde se informează despre acest termen. Proiecte diferite, precum este și proiectul de azi unde sunt implicați și părinții și cred că ar fi binevenit și pentru copii așa ceva”.*
- *„Activitățile extrașcolare în mod special unesc elevii dintr-o clasă, dar mă gândesc și la faptul că ar fi bine să se invite și persoane din diferite domenii la lecțiile de civică, de dirigenție adică exemple frumoase de persoane și mă mai gândeam la faptul că ar trebui să se formeze un parteneriat între școală, părinte, asistență socială, celelalte servicii deconcentrate din teritoriu care pot să ofere exemple frumoase copiilor. De exemplu, eu lucrez la agenția pentru ocuparea forței de muncă și noi avem diferite seminare tematice cu ghidare în carieră, noi invităm copii la noi din diferite clase, chiar și din diferite licee și noi mergem în școli, adică cât mai multă implicare în diferite mici proiecte sau activități extrașcolare”;*
- *„Ar trebui să fie psihologi peste tot, bine pregătiți, profesori , dar cred că ar trebui și să se facă multe campanii de informare pentru părinți, pentru că sunt părinți care nici nu cunosc ce e asta bullying sau nu cunosc ce se întâmplă în școli, nu au relația asta destul de prietenoasă cu copiii lor ca să știe ce se întâmplă cu ei”;*

Principalele recomandări privind prevenirea și combaterea bullyingului oferite de către segmentele țintă care au participat la cercetare:

Pentru lupta cu fenomenul de bullying și cyberbullying trebuie să...

- *„Neapărat și părinții au un rol foarte important și trebuie să fie informați. Da, se fac lecțiile acestea de civică sau de dirigenție în școli, adunările astea cu părinții se fac de două ori pe an dar despre aceste lucruri practic că nu se vorbește cu părinții. Eu nu știu , probabil că se sună să vorbească cu părinții care au unele probleme. Adică noi, la adunare, te duci de două ori pe an, spune reușita copilului și atât, mai mult nu se vorbește cu părinții, și cred că ar trebui să fie o muncă în echipă și cu părinții, mult”;*
- *„Ar trebui măcar o dată în săptămână în fiecare clasă să facă curățenie, spre exemplu, în clasa lor. Cum eram și noi cândva implicați. După asta ar fi bine și în școală, fiecare clasă să răspundă de o bucată de școală, de o bucățică de afară , de-un sector acolo. Și o să îi unească și mai puțin o să stea prin telefon și mai puțin prostii o să vadă pe tiktok. Nu știu poate cineva râde în privința curățeniei, asta e părerea mea. Noi, spre exemplu, așa am făcut”;*
- *„Ar fi bine ca părinții să fie mult mai implicați în activitate, să ajute și profesorii, să fie așa o punte de legătură între școală și părinte. Fiindcă, de multe ori, știți cum se întâmplă, majoritatea, nu chiar toți, când se întâmplă ceva în instituție sau vreo tragedie, alți părinți, dar unde erau învățătorii sau profesorii. Noi toți suntem oameni, noi toți îi învățăm, dar la urma urmei și ei elevii între ei au nevoie de intimitate, nu că stă dirigintele la pauză și se uită la ei, și îi urmărește”.*

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

RECOMANDĂRI

În baza rezultatelor studiului au fost elaborate recomandări din partea expertei din România, Sorina Petrică care este psiholog clinician și psihoterapeut cu o practică clinică de peste 15 ani.

De foarte multe ori, anxietatea la copii se manifestă prin simptome fizice: dureri de burtă, stări de vomă, dureri de cap. Programele de prevenție/intervenție primară concepute pentru adulți (cadre didactice, părinți) în vederea dezvoltării abilităților de identificare timpurie expunerii copiilor la situație de bullying trebuie să aibă în vedere aceste aspecte.

Rezultatele obținute arată nevoia ca adolescenții să fie ajutați să își confrunte această ambivalență și să își dezvolte o atitudine sănătoasă față de nevoia de a cere și a primi ajutor. În plus, au nevoie să învețe modalități adecvate de a face față situațiilor de bullying. Utilizarea forței și a răspunsului agresiv va conduce la o escaladare a bullyingului pe termen lung, nu la o ameliorare/ stopare a fenomenului.

Programele de formare a cadrelor didactice au nevoie să includă conținuturi care să le ajute să înțeleagă aspectele menționate mai sus, pentru a-și flexibiliza modul în care privesc incapacitatea elevilor de a ieși din situații sau de a se apăra singuri (în special în cazurile severe de bullying). Bullyingul verbal, care apare sub forma tachinărilor, glumelor, poate uneori să fie gestionat prin schimbarea reacției elevului - țintă. Dar, de cele mai multe ori, elevii - țintă au nevoie de susținerea celor din jur (cadre didactice și colegi) pentru a schimba raportul de forță în relația cu inițiatorul.

RECOMANDĂRI

Programele de formare a psihologilor trebuie să includă informații despre evaluarea și intervenția în bullying, care este diferită de modele de intervenție destinate gestionării comportamentelor agresive, care apar ca rezultat la anumite conflicte. Este important ca aceste programe de formare să fie existente atât în gimnazii cât și licee, unde este necesară prezența psihologilor școlari.

Pentru a sprijini intervenția în bullying, părinții elevilor, mai ales în cazul celor care inițiază, au nevoie să fie susținuți și îndrumați de specialiști pentru a ști cum să procedeze. Implicarea părinților în aceste situații trebuie:

- să fie precedată de o evaluare de specialitate pentru a identifica factorii de risc existenți la nivelul familiei care se asociază cu manifestarea comportamentului de bullying (experiențe cu potențial traumatic în mica copilărie).
- să fie monitorizată pas cu pas de specialiști din domeniul sănătății mintale.
- să fie făcută în condițiile în care părinții sunt ghidați pas cu pas despre cum să abordeze comportamentele de bullying, cum să discute cu copiii lor, cum să le monitorizeze activitatea, cum să susțină școală în efortul de a stopa comportamentul de bullying.

RECOMANDĂRI

Cadrelle didactice au nevoie să învețe modalități adecvate de intervenție prin care să crească conștientizarea la nivelul grupului asupra fenomenului de bullying, să crească nivelul de empatie al elevilor față de elevul - țintă și să îi învețe pe elevi cum să acționeze din poziția de martori, pentru a descuraja comportamentele de bullying și a echilibra balanța de putere.

Strategiile care folosesc imaginile sunt mult mai puternice decât cele care folosesc doar cuvintele. Imaginile activează reacții emoționale mai puternice decât cuvintele. Acest tip de intervenție deschide spațiul pentru un alt tip de înțelegere al fenomenului de bullying, dar schimbarea va fi posibilă dacă se oferă posibilitatea exersării pas cu pas a unor modalități diferite de reacție care să conducă la schimbarea dinamicii de putere dintre țintă și inițiator. Prin urmare, elevii au nevoie de programe de intervenție în clasă care să vizeze schimbarea la nivelul comportamentului (solicitarea ajutorului, controlul furiei, răspunsul paradoxal în cazul tachinării etc). Martorii au nevoie să învețe cum să ofere ajutorul astfel, încât să nu se supună riscului. Au nevoie de activități prin care să învețe despre reacțiile lor care încurajează bullyingul și îl descurajează.

RECOMANDĂRI

Este nevoie de programe de intervenție cu durata de cel puțin 10 ore, în care psihologii școlari împreună cu profesorii sau diriginții să ofere copiilor posibilitatea de a experimenta diferite situații și de a exersa tipuri noi de reacții. Cel mai de impact exercițiu recomandat pentru a aduce schimbarea este exercițiul prin *joc de rol*.

Dezvoltarea unui curriculum care prevede activități realizate cu toată clasa, prin care să sensibilizăm elevii cu privire la impactul fenomenului de bullying, să dezvoltăm abilitățile de răspuns adecvat prin care să descurajeze bullyingul, abilități de comunicare și de ajutor reciproc.

Implicarea claselor de adolescenți în programe de intervenție care au în vedere creșterea conștientizării martorilor, creșterea empatiei față de persoana victimizată, dezvoltarea responsabilității personale și a autoeficacității personale în vederea sprijinirii copilului – țintă, reprezintă câteva dintre direcțiile de acțiune care pot să conducă la succes.

Implicarea cadrelor didactice și părinților în workshopuri pentru a-i ajuta să recunoască comportamentele de bullying (în special pe cele de agresivitate relațională ar fi excluderea, răspândirea de zvonuri, tachinarea) și să cunoască care sunt cele mai eficiente metode prin care pot să sprijine copiii să le gestioneze în mod corespunzător. Studiile arată că nivelul de implicare al adulților în gestionarea situațiilor de bullying depinde de măsura în care ei percep un anumit comportament ca având consecințe serioase asupra dezvoltării copiilor. (Ellis & Shute, 2007; Yoon, 2004).